

Ukrainian Museum
2280 West 11th St.
CLEVELAND 13, Ohio.

1948

КАЛЕНДАР

НА
РІК

1948

**КАЛЕНДАР
НА
1948 РІК**

**КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО
«ЗАГРАВА»**

**Kalendar
for
the year 1948**

Редактор В. С.

З НОВИМ РОКОМ!

З НОВИМ РОКОМ, БРАТЯ МИЛІ,
В НОВІМ ЩАСТІ, В НОВІЙ СИЛІ
РАДІСНО ВІТАЮ ВАС
І БАЖАЮ, ЩОБ В ЗДОРОВ'Ю,
В МИРІ, З БРАТНЬОЮ ЛЮБОВ'Ю
ВІДТЕПЕР ІШОВ НАМ ЧАС.

І БАЖАЮ, ЩОБ ТРУДЯЩЕ
ТЕ ЖИТТЯ ВАМ ЯКНАЙКРАЩЕ
БЕЗ БІДИ МИнуло всім,
ЩОБ ДУМКАМИ МИ МІЦНІЛИ,
БАГАТІЛИ, НЕ БІДНІЛИ,
ЩОБ ВЕСЕЛИЙ БУВ ВАШ ДІМ.

І БАЖАЮ, ЩОБ МИ ЗГІДНО,
СМІЛО, СВІДОМО, СВОБІДНО
Йшли до спільної мети,
В СВОЇЙ ХАТІ ЖИТЬ ПОСВОМУ,
НЕ КОРИТИСЯ НІКОМУ,
ЛАД НАЙКРАЩИЙ ЗАВЕСТИ.

ЩИРІЙ ПРАЦІ – БОГ ПОМОЖЕ!
ДАЙ ВАМ, БОЖЕ, ВСЕ, ЩО ГОЖЕ!

ІВАН ФРАНКО.

ІСТОРІЯ КАЛЕНДАРЯ

Слово календар походить від латинського слова *calendarium*, що має початком слово *calendae*.

Римляни числили дні кожного місяця від трьох початків (це були свята), які ділили місяць на три нерівні частини.

Сонячні доби у всіх народів світу служили для виміру невеликих відтинків часу, але тому, що ними було не зручно міряти більші інтервали часу, як кілька років чи століть, усі народи користувалися повторенням фаз місяця — мірилом часу між двома, наприклад, послідовними повнями місяця. Такий період часу був названий синодичним місяцем. А що довжина синодичного місяця тривала двадцять дев'ять з половиною діб, то місяці навщереміну мали 29 і 30 днів. Таким чином з дванадцяти місяців постав рік, що складався з 354 днів!

Єгиптяни, однак, з бігом часу прийняли рік, що складався з дванадцяти місяців по тридцять днів кожний, і, крім того, ще п'ять днів. Цей період у 365 днів майже збігався з відступом часу між двома розливами ріки Нілу. Але внаслідок того, що сонячний рік, тобто час між двома послідовними рівноденнями, має приблизно 365 днів і 6 годин, то через кожні чотири роки рівнодення у них припадало на день пізніше, і тому на протязі 1461 єгипетського року повна зміна діб року відбулася тільки 1460 разів. Щоб уникнути накопичення помилок, був заведений, так званий, період Сіріюса, що охоплював собою 1460 сонячних років, після якого зайво нарахований рік відкидався, і числення починалося знову.

Греки спочатку приймали рік з 12 місяців, що мали по черзі 29 і 30 днів, але пізніше запровадили восьмирічний період, в якому до 2-го, 5-го і 8-го років додавали по цілому місяцю. Похибка, що накопичувалася при такому численню за 8 років, виносила півтора року. З цього при воду грецький астроном Метон у 430 році до Р. Хр. запро-

понував ввести, замість восьмирічного періоду, 19-річний, в якому б 12 років мали по 12 місяців, а 7 років — по 13. Період Метона був на чверть доби довший, ніж 19 сонячних років.

Римляни в перші часи республіки мали рік, що складався лише з 304, діб і ділився на десять місяців: *Martius*, *Aprilis*, *Maius*, *Junius*, *Quintilis*, *Sextilis*, *September*, *October*, *November*, *December*. Пізніше, по завоюванню Єгипту, вони взяли за зразок єгипетський рік, додавши два місяці: *Januarius* і *Februarius*. Нарешті, Юлій Цезар, за допомогою викликаного з Єгипту астронома Созігена, запровадив, так званий, юліянський календар.

В основу юліянського календаря взято рік довжиною в 365 днів з чвертю, при чому в кожних чотирьох роках три роки мали 365 днів, а один (переступний) 366 днів. Додатковим днем у переступному році був день 24 лютого, який тоді числився двічі. Число місяців лишилося 12 і до сьогодні, а в деяких мовах лишилися також і їх назви. За початок року приймалося перший день березня. Першим роком цього літочислення був 709-й від заснування Риму і 45-й перед Різдвом Христовим. З часом початок року був перенесений на перше січня. Місяць *Quintilis* був названий *Julius*'ом на честь Юлія Цезаря, а *Sextilis*, на честь Октавіана Августа — *Augustus*'ом. Таке числення часу було прийняте на Німецькому Соборі в 325 році християнською церквою, а до сьогодні лишилося воно у нас та греків.

Григоріянський календар. Однак, довжина сонячного року в дійсності дорівнює не 365,25 дня, як було прийнято в юліянському календарі, а 365,2422, що дає різницю в 0,0078 доби, або один день на 1285 років. Внаслідок цього весняне рівнодення, яке в епоху Нікейського Собору припадало на 21 березня, в XVI столітті прийшлося на 11 березня, і ця похибка з часом могла б чимраз більше зростати. Тим то папа Григорій XIII запропонував усім, хто визнає його зверхність: 1) замість 5 жовтня 1582 р. рахувати 15 жовтня 1582 року і 2) за переступний рік, як і раніше, приймати кожний четвертий рік, але всі роки, що кінчаються двома нулями, приймати простими, крім тих, що діляться без остачі на 400. Григоріянський календар був названий календарем нового стилю на відміну від юліянського, за яким затрималась назва календаря старого стилю.

Новий стиль прийняли майже всі католицькі держави. окремі протестантські князівства Німеччини, що не визнавали авторитету лапи, прийняли новий стиль лише в 1700 році, Англія — в 1752 році, Швеція — в 1753 році і Японія — в 1873 році. В Англії введення нового календаря не обійшлося без заворушень. Зокрема, у Брістоль кілька осіб при цьому було вбито розлютованим натовпом, який кричав: «Поверніть нам наші два тижні!», думаючи, що в нього вкрали 11 днів, хоч парламент докладно передбачив усі сумніви в стяганні податків та різних зобов'язаннях. Тепер юліянський календар відстає на 13 днів супроти григоріянського. І дійсно, в 1582 р. він різнився від григоріянського на 10 днів, у 1800 — на 12 днів, а з 1900 року вже на 13 днів.

Жидівський календар. Його підставою є рух місяця. Місяць цього календаря тривав 29—30 днів, а рік складався з дванадцяти місяців, коли був звичайний, і з 13 місяців, коли був переступний. Звичайний рік міг мати 353, 354 або 355 днів, переступний 383, 385 днів. Жиди переняли у греків метонівський дев'ятнадцятирічний період і розташували свої звичайні та переступні роки так, що після згаданого вище періоду початок року припадав на той самий час сонячного року.

Мохаммеданський календар. Місяці цього календаря складалися з 29 і 30 днів. Рік складався з 12 місяців, при чому, коли він був переступний, то мав 355 днів, а коли простий, то 354.

Японський календар. Японський рік, так само як і китайський, є місячно-сонячний і складається з 12, а іноді й з 13 місяців. Цей рік зрівнювався з сонячним в дев'ятнадцятирічному колі. Початок першої ери припадає на 660 рік до Р.Хр., коли вступив на престол Сімну, перший імператор досі юріючої в Японії династії. В 1873 р. в Японії був запроваджений григоріянський календар.

Іранський календар. Старовинний іранський рік був сонячний і складався з 365 днів, поділених на 12 місяців, по 30 днів у кожному, а в кінці року додавалось ще 5 днів. Тому іранський рік споріднений з єгипетським роком. Приблизно в половині XI стол. іранський календар виправили, вставляючи один день через кожні чотири роки. В цей час уже знали, що рік не дорівнює точно 365 з чвертю дням, і тому почали додавати один день після семи чи восьми вставок навпереміну до п'ятого ро-

ку, а не до четвертого. Отже, іранський календар мало чим різниється від григоріянського, що його европейці впровадили значно пізніше.

Республіканський календар. Революційний уряд Франції запровадив 5 жовтня 1792 р. таке числення часу. Ерою і початком року було призначено осіннє рівнодення (21 вересня 1791 року), як день заснування єдиної неподільної Французької республіки. Цей рік ділиться на 12 місяців, по 30 днів у місяці, крім того 5 чи 6 додаткових днів, залежно від того, простий чи переступний був рік, додавали в кінці року. Ці дні дістали глузливу назву *sans-culottides* (від *sans-culotte* – безштанько). Кожний місяць ділиться на три декади, по 10 днів кожна. Місяці називалися: вандемер, брюмер, фрюмер, нізор, плювіоз, вантоз, жерміаль, фльореаль, препіяль, мессідор, термідор і фруктор. Дні декади називалися: пріміди, дюоди, тріди, карміди, кентіди, секетіди, сертіди, октіди, ноніди, декаді. Новий рік починається опівночі тієї доби, на яку дійсно припадало осіннє рівнодення для Паризької обсерваторії. Тому початок і тривалість року могли бути заздалегідь визначені лише з допомогою докладних астрономічних досліджень. Наполеон I декретом від 1 січня 1806 року скасував його і встановив знову григоріянський календар.

Нарешті, варто згадати про спосіб літочислення.

У старовинному Римі літочислення вели від заснування міста, у візантійському світі – від створення світу (в Росії цей спосіб літочислення скасував Петро I в 1700 р.), від народження Христа літочислення запроваджене спершу в Англії (704 р.), опісля у Франції (742 р.) і в Німеччині (846 р.).

Календаріюмом початково у римлян називали список відсотків, що припадали на початок місяця. Те, що ми сьогодні називаємо календарем, називали римляни *фасті*.

Популярне в нас слово альманах походить з арабського. Найстарший друкований німецький календар видав у 1439 році Йоганнес з Гмундену в горішній Австрії. Перший властивий річний календар видав Пейпус в Нюрнбергу в 1513 році. З початком XVIII ст. вийшов сторічний календар з астрологічними обрахунками і переглядом погоди. З кінцем цього ж сторіччя з'явилися в Німеччині календарі із загальнокорисними відомостями, історичними оглядами та белетристикою. В останніх десятиріччях з'явилися календарі для всіх професій, стінні та відривні календарі.

СІЧЕНЬ

н. ст.	ст.	дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр.-католицькі	православні
1	19	Ч	Н. Р. Боніфатія мч.	Н. Р. Боніфатія мч.
2	20	П	Ігнатія Богон. свщмч.	Ігната Богон. свщмч.
3	21	С	Юліянії мч.	Уляній мч.
4	22	Н	Пер. Р. Х. Анастасії вмч.	Пер. Р. Х. Анаст. вмч.
5	23	П	10 мч. у Криті	10 мч. у Криті
6	24	В	Навеч. Р. Хр. Євгенії	Навеч. Р. Хр. Євгенії
7	25	С	Різдво Христове	Різдво Христове
8	26	Ч	Соб. Пр. Богор. Йосифа	Соб. Пр. Богородиці
9	27	П	Первомуч. Стефана	Степана, Св. Йосифа
10	28	С	20.000 мч. в Ніком.	20.000 мч. в Ніком.
11	29	Н	по Р. Дітей, уб. у Вифл.	по Р. Дітей, уб. у Вифл.
12	30	П	Анісії мч.	Анісії мч.
13	31	В	Меланії Римл. прип.	Меланії Римл. прип.
14	1	С	Н. Р. Обр. Г., Вас. В.	Н. Р. Обр. Г., Вас. В.
15	2	Ч	Сильвестра цапи Рим.	Сильвестра єп.
16	3	П	Малахії Прор., Гордія	Малахії Прор., Гордія
17	4	С	Собор 70 Апостолів	Собор 70 Апостолів
18	5	Н	пер. Пр. Навеч. Б.	пер. Пр. Навеч. Б.
19	6	П	Богоявлення Господнє	Богоявл. Господнє
20	7	В	Собор св. Івана Хрест.	† Соб. св. Івана Хрест.
21	8	С	Юрія Хоз. і Еміл.	Юрія Хоз. і Омеляна
22	9	Ч	Поліевкта мч.	Поліевкта мч.
23	10	П	Григорія єп. Нісс.	Григора єп. Нісс.
24	11	С	+ Теодосія Вел. прп.	+ Феодосія Вел. прп.
25	12	Н	Н. по Пр. Татіяни мч.	Н. по Пр. Тетяни мч.
26	13	П	Ермила мч.	Ярмила мч.
27	14	В	От. у Синаї і Р. уб.	От. у Синаї і Р. уб.
28	15	С	Павла Тив. і Івана Кущ.	Павла Фів. і Ів. Кущ.
29	16	Ч	Покл. оков. Ап. Петра	Покл. оков. Ап. Петра
30	17	П	+ Антонія Вел. прп.	+ Антона Вел. прп.
31	18	С	Атанасія і Кирила	Афанасія і Кирила

Римо-католицькі свята

1. І. Новий Рік
6. І. Трьох королів

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 1. 1919 закон укр. державного уряду про автокефалію Української Православної Церкви.
2. 1. 1804 помер останній гетьман України Кирило Розумовський.
2. 1. 1803 помер останній кошовий отаман війська Запорозького на засланні, в Соловецькому монастирі, Петро Кальнишевський.
3. 1. 1868 народився укр. письменник і поет Микола Чернявський.
3. 1. 1871 народився укр. письменник, поет, філолог, орієнталіст, Агатангел Кримський.
6. 1. 1742 помер на еміграції укр. гетьман Пилип Орлик.
6. 1. 1846 засновано в Києві Кирило-Методіївське Братство, яке поставило собі завдання створення вільної Української республіки в союзі з іншими слов'янськими народами.
9. I. 1663 помер укр. учений, автор словнозвісної граматики церковно-слов'янської мови Мелетій Смотрицький.
10. I. 1647 помер Петро Могила, укр. громадський і церковний діяч, архимандрит києво-печерський.
11. I. 1888 помер співець Буковини—укр. поет Осип Федъкович.
13. I. 1667 Андрушівський мир між Польщею і Москвою, за яким Правобічну Україну приділено до Польщі, а Лівобічну з Києвом — до Московщини.
14. I. 1649 тріумfal'nyj v'їzd великого Гетьмана Богдана-Зиновія Хмельницького до Києва.
20. I. 1920 помер укр. письменник Панас Мирний (Рудченко).
21. I. 1654 підписано Переяславський договір, яким Богдан Хмельницький віддав Україну під протекторат Москви.
22. I. 1918 Центральна Рада проголосила четвертим універсалом на Софійській площі в Києві самостійність і сувереність Української Народної Республіки.
22. I. 1919 Директорія Укр. Нар. Республіки проголосила на Софійській площі в Києві злуку всіх укр. земель (західніх і східніх) в одну Українську Державу.
23. I. 1734 помер гетьман Данило Апостол.
29. I. 1918 бій між куренем студентів і більшевиками під Крутами (на Чернігівщині), де полягли всі 300 студентів в обороні рідної землі.
31. I. 1918 помер Іван Пулуй, укр. фізик і громадський діяч, предтеча Рентгена, винахідник електричної жарівки.

ЛЮТИЙ

н. ст.	ст.	дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр.-католицькі	православні
1	19	Н	Макарія Єгип. прп.	Макара Єгип. прп.
2	20	П	† Євтимія Вел.	† Євфима Вел.
3	21	В	Максима Ісповідн.	Максима Ісповідн.
4	22	С	Тимотея Апостола	Тимофія Апостола
5	23	Ч	Клиmenta свящмч.	Клиmenta свящмч.
6	24	П	Ксенії прп.	Ксенії прп.
7	25	С	† Григорія Богосл.	† Григорія Богосл.
8	26	Н	Ксенофонта прп.	Ксенофонта прп.
9	27	П	† Пер. м. Івана Золот.	† Пер. м. Івана Золот.
10	28	В	Єфрема Сирини прп.	Єфрема Сирини прп.
11	29	С	Пер. мощ. Іgn. Богон.	Пер. мощ. Іgn. Богон.
12	30	Ч	Трьох Святителів	Трьох Святителів
13	31	П	Кира й Івана безср.	Кира й Івана безср.
14	1	С	Трифона мч.	Трифона мч.
15	2	Н	Стрітення Господнє	Стрітення Господнє
16	3	П	Симеона і Анни	Симеона і Анни
17	4	В	Ісидора прп.	Сидора прп.
18	5	С	Агафії мч.	Агафії мч.
19	6	Ч	Вукола прп.	Вукола прп.
20	7	П	Партенія і Луки пр.	Парфена і Луки пр.
21	8	С	Теодора Страт. вмч.	Федора Страт. вмч.
22	9	Н	Мит. фар. Никифора мч.	Мит. фар. Ничип. мч.
23	10	П	Харлампія мч.	Харлампія мч.
24	11	В	Власія свящмч.	Уласа свящмч.
25	12	С	Мелетія аєп.	Мелетія аєп.
26	13	Ч	Мартиніяна прп.	Мартиніяна прп.
27	14	П	Авксентія прп.	Оксентія прп.
28	15	С	Онисима Апостола	Онисима Апостола
29	16	Н	Бл. Сина Касіяна	Бл. Сина Касіяна

Римо-католицькі свята

- 2. II. Марії Громничної
- 8. II. Запустна неділя
- 11. II. Попілець

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 2. 1818 народився перший укр. байкар Євген Гребінка.
2. 2. 1066 смерть князя Ростислава під Галичем.
4. 2. 1793 другий поділ Польщі: Волинь і Поділля перейшли до Росії.
5. 2. 1919 укр. армія залишила Київ, а більшевики його захопили.
7. 2. 1933 помер Микола Садовський (Тобілевич), визначний укр. драм. актор і автор драматичних творів.
8. 2. 1940 помер укр. письменник Спиридон Черкасенко.
9. 2. 1918 Берестейський мир. Осередні держави: Німеччина, Австрія, Туреччина та Болгарія визнали Україну як самостійну державу.
10. 2. 1900 засновано першу в Україні політичну партію – Революційну Українську Партію (РУП).
10. 2. 1942 перший Собор Єпископів Укр. Автокеф. Православної Церкви в Пінську.
11. 2. 1852 помер письменник Микола Гоголь.
12. 2. 1924 трагічна смерть Ольги Басарабової.
12. 2. 1930 вибори послів до першого сойму Закарпатської України і велика виборча перемога українців.
14. 2. 1897 помер Пантелеймон (Панько) Куліш, укр. громадський діяч, письменник, поет, повістяр, перекладач, етнограф, історик, критик, популяризатор.
20. 2. 1054 помер київський князь Ярослав Мудрий.
22. 2. 1860 народилася Марія Заньковецька (Адосовська), одна з найбільших укр. драм. артисток.
24. 2. 1608 помер князь Костянтин Острозький, основник Острозької Академії, оборонець правословія.
26. 2. 1871 народилася визначна укр. письменниця Леся Українка (Лариса Косач-Квітка).
27. 2. 1664 поляки розстріляли полковника Івана Богука, який не хотів присягати цареві і не визнавав польської влади в Україні.
27. 2. 1918 укр. Січові Стрільці вирушили на Велику Україну, щоб боротися з москалями.

БЕРЕЗЕНЬ

н. ст.	ст.	дні р. ст.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			римо-католицькі	православні
1	17	П	Памфіла мч.	Памфіла мч.
2	18	В	Теодора Тирона	Федора Тирона
3	19	С	Льва папи Рим.	Льва єп. Рим.
4	20	Ч	Архипа Апостола	Архипа Апостола
5	21	П	Льва єп. Катан.	Льва єп. Катан.
6	22	С	Тимотея прп.	Тимофія прп.
7	23	Н	М'яс. Відн. м. мч. в Євг.	М'яс. Відн. м. мч. в Євг.
8	24	П	Полікарпа свящмч.	Полікарпа свящмч.
9	25	В	† 1 і 2 Відн. гол. Ів. Хрест.	1 і 2 Відн. гол. Ів. Хрест.
10	26	С	Тарасія аєп.	Тараса аєп.
11	27	Ч	Порфирія аєп.	Порфирия аєп.
12	28	П	Прокопія Іспов.	Прокопа Іспов.
13	29	С	Василія Іспов.	Василя Іспов.
14	1	Н	Сиропуст. Євдокії	Сиропуст. Євдокії
15	2	П	Теодота свящмч.	Федота свящмч.
16	3	В	Евтропія мч.	Евтропія мч.
17	4	С	Герасима прп.	Герасима прп.
18	5	Ч	Конона мч.	Конона мч.
19	6	П	42 мч. в Аморії	42 мч. в Аморії
20	7	С	Василія і ін. свящмч.	Василя і ін. свящмч.
21	8	Н	1 Посту. Теофілякта	1 Посту. Феофілакта
22	9	П	† 40 мч. в Севастії	† 40 мч. в Севастії
23	10	В	Кондрата мч.	Кіндрата мч.
24	11	С	Софронія патр.	Софрона патр.
25	12	Ч	Теофана Іспов.	Феофана Іспов.
26	13	П	Пер. мощ. Никифора	Пер. мощ. Ничипора
27	14	С	Венедикта прп.	Венедикта прп.
28	15	Н	2 Посту. Агапія мч.	Н. 2 Посту. Агапія мч.
29	16	П	Савина мч.	Савина мч.
30	17	В	Алексія чол. Божого	Олексія чол. Божого
31	18	С	Кирила Єрусалим.	Кирила Єрусалим.

Римо-католицькі свята

19. III. Св. Йосифа Обруч.
 21. III. Квітна Неділя
 26. III. Велика П'ятниця

28. III. Воскресення Христ.
 29. III Світлий Понеділок

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 3. 1918 українські війська зайняли Київ.
3. 3. 1861 знесено кріпацтво в Східній Україні.
3. 3. 1827 народився укр. байкар Леонід Глібів.
4. 3. 1750 [вибір гетьмана Кирила Розумовського]
7. 3. 1917 в Росії вибухла революція. Цар Микола II зійшов з престолу.
8. 3. 1169 суздальський князь Андрій Боголюбський зруйнував Київ.
9. 3. 1814 народився найбільший укр. поет Тарас Шевченко.
10. 3. 1861 помер в Петербурзі Тарас Шевченко.
12. 3. 1917 українська маніфестація в Петербурзі.
14. 3. 1923 Рада Амбасадорів визнала Галичину за Польщею.
14. 3. 1939 проголошення самостійності Закарпатської Української Держави.
16. 3. 1939 героїчний бій Січовиків під Севлюшем на Закарпатті.
18. 3. 1921 советсько-польський мир у Ризі, де визнано за Польщею: Волинь, Холмщину, Підлящія і Полісся — 14000 кв. км етнографічно непольських земель.
19. 3. 1664 поляки розстріляли гетьмана України Івана Виговського під Корсунем.
19. 3. 1809 народився письменник Микола Гоголь, один з найбільших сатириків світової літератури, українець, що писав свої твори російською мовою.
19. 3. 1918 похорон борців, що згинули під Крутами.
17. 3. 1917 постала в Києві Українська Центральна Рада—парламент Великої України з Головою Мих. Грушевським.
23. 3. 1842 Народився відомий укр. композитор Микола Лисенко.
25. 3. 1651 полковник Іван Богун розбив поляків під Винницею.
26. 3. 1908 помер Володимир Антонович, історик, археолог, етнограф, професор Київського університету.
26. 3. 1909 помер укр. історик і композитор Микола Аркас.
31. 3. 1858 народився укр. повістяр Адріян Кащенко.

К ВІТЕНЬ

н. ст.	ст.	дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр.=католицькі	православні
1	19	Ч	Хризанта і Дарії	Хрисанфа і Дарії
2	20	П	Отців, уб. в обит. Сави	Отців, уб. в обит. Сави
3	21	С	Якова Іспов.	Якова Іспов.
4	22	Н	3 Посту. Хрестопокл.	3 Посту. Хрестопокл.
5	23	П	Никона прп. мч.	Никона прп. мч.
6	24	В	Захарії і Якова	Захара і Якова
7	25	С	Благовіщення Пр. Б.	Благовіщення Пр. Б.
8	26	Ч	Соб. Арх. Гавриїла	Соб. Арх. Гавриїла
9	27	П	Мотрони	Мотрони
10	28	С	Іларіона прп.	Іларіона прп.
11	29	Н	4 Посту. Марка прп.	4 Посту. Марка прп.
12	30	П	Івана Літвичника	Івана Літвичника
13	31	В	Іпатія єп.	Іпатія єп.
14	1	С	Поклони. Марії Єгипет.	Поклони. Марії Єгип.
15	2	Ч	Тита прп.	Тита прп.
16	3	П	Никити Іспов.	Никити Іспов.
17	4	С	Йосифа прп.	Йосипа прп.
18	5	Н	5 Посту. Теодула мч.	5 Посту. Феодула мч.
19	6	П	Євтихія аєп.	Євтихія аєп.
20	7	В	Юрія єп.	Юрія єп.
21	8	С	Іродіона Ап. і ін.	Іродіона Ап. і ін.
22	9	Ч	Євпсихія мч.	Євпсихія мч.
23	10	П	Терентія мч.	Терентія мч.
24	11	С	Антипа свщмч.	Антипа свщмч.
25	12	Н	Квітна неділя	Квітна неділя
26	13	П	Артемона свщмч.	Артемона свщмч.
27	14	В	Мартина папи	Мартина єп. Рим.
28	15	С	Аристарха Апост.	Аристарха Апост.
29	16	Ч	Агапії мч.	Агапії мч.
30	17	П	Велика П'ятниця	Велика П'ятниця

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 2. 4. 1113** князь Володимир Мономах розбив половців над річкою Сольницею.
- 2. 4. 1918** помер український письменник Іван Нечуй-Левицький.
- 7. 4. 1811** народився будітель Галицької України Маркіян Шашкевич.
- 9. 4. 1864** народився укр. поет Павло Грабовський.
- 12. 4. 1596** перемога Наливайка і Лободи над польським військом Жолкевського на вроцищі «Гострий Камінь».
- 14. 4. 1340** Бояри отруїли останнього галицького князя Юрія II Болеслава, що заводив західні звичаї в Галичині.
- 14. 4. 1768** найбільше повстання гайдамаків під проводом запорожця Максима Залізняка, сотника Івана Гонти, Семена Неживого, Івана Бондаренка, Якова Швачки і ін.
- 14. 4. 1904** помер укр. письменник і драматург Михайло Старицький.
- 15. 4. 1893** помер укр. поет і етнограф Іван Манджура.
- 19. 4. 1885** помер Микола Костомарів, укр. письменник і історик.
- 19. – 21. 4. 1918** відбувся Всеукраїнський Національний Конгрес у Києві.
- 20. 4. 1622** помер Петро Конашевич – Сагайдачний, досвідчений полководець, що вславився походами на татар і турків, погромив московське військо і врятував Польщу від турецького наїзду в битві під Хотином 1621 р.
- 21. 4. 1783** заведено кріпацтво в Україні на тих «загальнодержавних засадах», на яких спиралося кріпацтво в московських землях.
- 22. 4. 1910** помер Марко Кропивницький, драматург і батько укр. театру.
- 23. 4. 1185** похід на половців, оспіваний у «Слові о полку Ігореві».
- 25. 4. 1913** помер визначний укр. письменник Михайло Коцюбинський.
- 25. 4. 1927** помер укр. письменник Марко Черемшина.
- 25. 4. 1945** помер гетьман Павло Скоропадський.
- 28. 4. 1918** німці розігнали Українську Центральну Раду.
- 29. 4. 1918** Павла Скоропадського проголошено гетьманом України,

ТРАВЕНЬ

н. ст.	ст.	дні ст.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр. - католицькі	православні
1	18	С	Вел. Суб. Івана прп.	Вел. Суб. Івана прп.
2	19	Н	Воскресення Христове	Воскресення Христ.
3	20	П	Світлий Понеділок	Світлий Понеділок
4	21	В	Світлий Вівторок	Світлий Вівторок
5	22	С	Теодора Сікеота прп.	Нафан., Клим., Луки
6	23	Ч	Георгія вмч. (на н.)	Юрія Побідоносця
7	24	П	Сави Стратилата мч.	Сави Стратилата мч.
8	25	С	+ Марка Ап. і Єванг.	Марка Ап. і Єванг.
9	26	Н	Томина. Василія свщмч.	Н. 2 по В. Про Фому
10	27	П	Симеона свщмч.	Семена свщмч.
11	28	В	Ясона і Сосипатра	Ясона і Сосипатра
12	29	С	9 муч. у Кизиці	9 муч. у Кизиці
13	30	Ч	+ Якова Апостола	Якова Апостола
14	1	П	Єремії Прор.	Єремії Прор.
15	2	С	Атанасія Вел.	Афанасія Вел.
16	3	Н	Миронієць. + Теод. Печ.	Н. 3 по В. Про Мирон.
17	4	П	Пелагії прпмч.	Пелагії прпмч.
18	5	В	Ірини мч.	Ірини мч.
19	6	С	Йова Многострад.	Йова Многострад.
20	7	Ч	Спомин явл. Ч. Хр.	Спомин явл. Ч. Хр.
21	8	П	+ Івана Бог. Ап. і Єв.	Івана Бог. Ап і Єв.
22	9	С	+ Пер. м. св. Ник.	+ Пер. м. св. Мик.
23	10	Н	+ Симона Розслабл.	Н. 4 по В. Про Розсл.
24	11	П	Мокія свщмч.	Свв. Мефодія і Кирила
25	12	В	Єпіфанія єп.	Єпіфана єп.
26	13	С	Гликерії мч.	Гликерії мч.
27	14	Ч	Ісидора мч.	Сидора мч.
28	15	П	Пахомія Вел. прп.	Пахомія Вел. прп.
29	16	С	Теодора Освяще.	Федора Освяще.
30	17	Н	Самарян. Андроніка Ап.	Н. 5 по В. Про Самар.
31	18	П	Теодота мч.	Федота мч.

Римо-католицькі свята

6. V. Вознесення Господнє
16. V. Зіслання Св. Духа

17. V. 2 День Зелених Свят
27. V. Боже Тіло

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 5. 1648 запорожці обрали на гетьмана Богдана Зиновія Хмельницького.
5. 5. 1836 народився укр. поет Сидір Воробкевич.
5. 5. 1917 Перший Український Військовий З'їзд у Києві—зачаток Української Армії, на який прибули представники від мільйона організованих вояків.
5. 5. 1945 капітуляція Німеччини в другій світовій війні.
6. 5. 1910 помер укр. письменник, поет, громадський діяч і упорядчик найповнішого словника української мови Борис Грінченко.
8. 5. 1907 засновано в Києві Українське Наукове Товариство.
8. 5. 1919 Карпатську Україну приєднано до Чехословаччини.
10. 5. 1933 Заподіяв собі смерть укр. письмен. Микола Хвильовий.
14. 5. 1648 гетьман Богдан Хмельницький розбив польське військо на Жовтих Водах.
14. 5. 1871 народився укр. письменник Василь Стефаник.
15. 5. 1848 знесено панщину в Галичині й Буковині.
15. 5. 1919 перший відворот Укр. Галицької Армії з-під Львова.
16. 5. 1817 народився історик і письменник Микола Костомаров.
17. 5. 1876 нечуваний в історії культури т. зв. «Емський» указ рос. уряду про заборону українського слова і письменства.
22. 5. 1879 народився Головний Отаман військ УНР Симон Петлюра.
23. 5. 1938 згинув від бомби — пекельної машини в Роттердамі проводир українських націоналістів, полковник Євген Коновалець, невтомний борець за волю України.
24. 5. 1881 народився укр. композитор, диригент Укр. Націон. Хору, опісля Укр. Державної Капелі—Кирило Стеценко.
25. 5. 1926 згинув у Парижі з руки ворожого агента Шварцбарта Головний Отаман військ УНР Симон Петлюра.
28. 5. 1916 помер великий укр. поет, письменник і громадський діяч Іван Франко.
- 1686 підпорядкування Укр. Православної Церкви (Київської Митрополії) московському патріархові.

ЧЕРВЕНЬ

н. ст.	ст.	дні ст.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр.=католицькі	православні
1	19	В	Патрикія єп.	Патрикія єп.
2	20	С	Талалея мч.	Фалалея мч.
3	21	Ч	+ Констант. і Олени	Костянт. і Олени
4	22	П	Василиска мч.	Василиска мч.
5	23	С	Михаїла Іспов.	Михайла Іспов.
6	24	Н	Сліпород. Симеона прп.	Н. 6 по В. Семена пр.
7	25	П	+ 3 відн. гол. св. Ів. Хр.	3 в. гол. св. Ів. Хр.
8	26	В	Карпа Ап.	Карпа Ап.
9	27	С	Терапонта свщмч.	Ферапонта свщмч.
10	28	Ч	Вознесення Господнє	Вознесення Господнє
11	29	П	Теодосій прпмч.	Федосій прпмч.
12	30	С	Ісаакія пр.	Ісака прп.
13	31	Н	Святих Отців	Н. 7 по В. Св. Отців
14	1	П	Юстина Філос. мч.	Юстина Філос. мч.
15	2	В	Никифора Іспов.	Ничипора Іспов.
16	3	С	Лукіліяна мч.	Лукіліяна мч.
17	4	Ч	Митрофана арх.	Митрофана
18	5	П	Доротея свщмч.	Дорофея свщмч.
19	6	С	Задуш. Суб. Висаріона п.	Поминальн. Висар. п.
20	7	Н	Сошествіє Св. Духа	П'ятирічесніця
21	8	П	Пресв. Тройці	День Св. Духа
22	9	В	Кирила Алекс.	Кирила Алекс.
23	10	С	Тимотея свщмч.	Тимофія свщмч.
24	11	Ч	+ Варт. і Варнави Ап.	+ Варф. і Варнави Ап.
25	12	П	Онуфрія В. прп.	+ Онуфрія В. прп.
26	13	С	Акилини мч.	Акилини мч.
27	14	Н	1. Всіх Святих	Н. 1 по П. Всіх Святих
28	15	П	Амоса Пророка	Амоса Пророка
29	16	В	Тихона єп.	Тихона єп.
30	17	С	Мануїла мч.	Мануїла мч.

Римо=католицькі свята

4. VI. Найсон. Серця Ісусового

29. VI. Св. Петра і Павла

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 6. 1630 запорозький гетьман Тарас Трясilo розгромив польське військо під проводом Конєцпольського в околицях Переяслава.
2. 6. 1652 під Батогом на Брацлавщині розбив Богдан Хмельницький польське військо.
3. 6. 1775 друге зруйнування Запорозької Січі.
6. 6. 1224 Бій над річкою Калкою, де українських князів, що допомагали половцям, розбили татари.
7. 6. 1843 помер укр. поет Маркіян Шашкевич, пробудник укр. національного життя в Галичині.
8. 6. 1919 Укр. Гал. Армія прорвала польський фронт під Чортковом.
11. 6. 1931 помер укр. історик і ідеолог гетьманства Вячеслав Липинський.
14. 6. 1569 Люблинська унія Польщі з Литвою, за якою укр. землі, що були під Литвою, перейшли до Польщі, з винятком Берестейщини.
18. 6. 1709 зруйнування Чортомльської Січі.
20. 6. 1895 помер укр. вчений і політ. діяч Михайло Драгоманів.
22. 6. 1657 Союз Богдана Хмельницького з Швецією і Семигородом, яким пляновано війну з Польщею і поділ Польщі.
22. 6. 1929 помер укр. гром. діяч, фундатор Академічного Дому у Львові Євген Чикаленко.
22. 6. 1941 початок совєтсько-німецької війни.
23. 6. 1917 перший універсал Центральної Ради, устами якої проголосив укр. народ свою волю: «однині творити самим своє життя».
25. 6. 1205 поляг в бою галицько-володимирський князь Роман.
27. 6. 1663 обрано на чорній раді гетьманом Лівобічної України Івана Брюховецького.
29. 6. 1918 помер укр. вчений Федір Вовк.
29. 6. 1849 народилася укр. письменниця Олена Пчілка.
30. 6. 1941 у Львові відновлено самостійність України, після того гітлерівці заарештували членів новоповсталого уряду.

ЛІПЕНЬ

н. ст.	ст.	дні ст.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр. • католицькі	православні
1	18	Ч	Пресв. Євхаристії (на н.)	Леонтія мч.
2	19	П	+ Юди Тадея Ап.	+ Юди Фаддея Ап.
3	20	С	Методія свщмч.	Мефодія свщмч.
4	21	Н	2 по С. Юліяна мч.	2 по П. Юліяна мч.
5	22	П	Євсевія свщмч.	Євсевія свщмч.
6	23	В	Агрипини мч.	Агрипини мч.
7	24	С	Різдво Св. Івана Хр.	Різдво Св. Івана Хр.
8	25	Ч	Февронії прпмч.	Февронії прпмч.
9	26	П	Найсв. Серця Іс. Давида п.	Давида прп.
10	27	С	Сампсона прп.	Сампсона прп.
11	28	Н	3 по С. Пер. м. Кири Ів.	3 по П. Пер. м. Кири Ів.
12	29	П	Верх. Ап. Петра і Павла	Верх. Ап. Пет. і Павла
13	30	В	Собор 12 Ап.	+ Собор. 12 Ап.
14	1	С	Козьми і Дем'яна прп.	Козьми і Дем. прп.
15	2	Ч	+ Полож. ризи Пр. Б.	+ Полож. ризи Пр. Б.
16	3	П	Якінта мч.	Якінфа мч.
17	4	С	Андрея Крит. Марти	Андрія Крит. Марти
18	5	Н	4 по С. + Кирила і Метод.	4 по П. + Афанасія Аф.
19	6	П	+ Атанасія Атон.	Сисоя Вел. прп.
20	7	В	Гомій Акакія	Фомій Акакія
21	8	С	Прокопія вмч.	Прокопа вмч.
22	9	Ч	Панкратія свщмч.	Панкратія свщмч.
23	10	П	+ Антонія Печер.	+ Антонія Печер.
24	11	С	Євф. Ольги кн. Укр.	Євф. + Ольги кн. Укр.
25	12	Н	5 по С. Проклай Іларія мч.	5 по П. Прокла мч.
26	13	П	Собор Арх. Гавриїла	Собор Арх. Гавриїла
27	14	В	Акили Ап.	Акили Ап.
28	15	С	+ Волод. В. кн. України	+ Вол. В. кн. України
29	16	Ч	Афтиногена свщмч.	Афтиногена свщмч.
30	17	П	Марини вмч.	Марини вмч.
31	18	С	Якінта мч.	Якінфа мч.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 7. 1917 засновано перший український (з українською викладовою мовою) університет в Кам'янці Подільському.
2. 7. 1825 народився укр. письменник, лікар Володимир Александрович, автор оперет: «За Німан іду» і «Ой не ходи, Грицю».
3. 7. 1834 народився укр. письменник Анатоль Свидницький, автор відомої «Хроніки Люборацьких».
7. 7. 1659 перемога гетьмана Івана Виговського над москалями під Конотопом.
8. 7. 1919 згинув у летунській катастрофі полковник У. Г. А. Дмитро Вітовський, в листопадових подіях командант укр. збройних сил.
8. – 10. 7. 1709 битва під Полтавою військ гетьмана Івана Мазепи і шведського короля Карла XII з військом російського царя Петра I.
11. 7. 969 померла княгиня Ольга, яка перша з українських князів прийняла християнську віру.
13. 7. 1874 народився укр. письменник Марко Черемшина (Іван Семанюк).
15. 7. 1015 помер князь Володимир Великий, який в 988 р. охристив український народ.
15. 7. 1834 відкрито університет св. Володимира в Києві.
16. 7. 1919 відступ і перехід Укр. Галицької Армії за Збруч.
17. 7. 1837 помер укр. поет, що написав веселі «Співомовки», Степан Руданський.
18. 7. 1871 помер укр. письменник Анатоль Свидницький.
20. 7. 1863 таємний, т. зв. «Валуевський указ» рос. уряду проти укр. мови і видавання укр. книжок.
22. 7. 1944 помер у Празі видатний укр. поет О. Олесь (Олександр Кандиба).
21. 7. 1941 помер укр. поет і письменник Богдан Лепкий.
27. 7. 972 договір князя Святослава з Грецією.
27. 7. 1649 перемога Богдана Хмельницького над поляками під Збаражем.
27. 7. 1657 помер у Чигирині найбільший гетьман України, що відновив Українську державу – Богдан Хмельницький.
30. 7. 1649 загинув у бою під Лоевом чигиринський полковник Михайло Кричевський.
31. 7. 1918 помер укр. громадський діяч Іван Стешенко.

СЕРПЕНЬ

н. ст.	ст.	дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр.=католицькі	православні
1	19	Н	6 по С. Макріни прп. Іллі Пророка (н. н.)	6 по П. Макріни прп. † Іллі Пророка
2	20	П	Симеона прп.	Семена прп.
3	21	В	Марії Магдалини	† Марії Магдалини
4	22	С	Трофима мч.	Трохима мч.
5	23	Ч	+ Бориса і Гліба мч.	+ Бориса і Гліба мч.
6	24	П	+ Успіння св. Анни	Успіння св. Анни
7	25	С		
8	26	Н	7 по С. Єрмолая свщмч.	7 по П. Єрмолая свщм.
9	27	П	+ Пантелеймона вмч.	Пантелеймона вмч.
10	28	В	Прохора Ап.	Прохора Ап.
11	29	С	Каленика мч.	Каленика мч.
12	30	Ч	Сили Ап. і ін.	Сили Ап. і ін.
13	31	П	Євдокима Пр.	Євдокима Пр.
14	1	С	Маккавеїв мч.	Маккавеїв мч.
15	2	Н	8 по С. Перен. м. св. Стеф.	8 по П. Перен. м. св. Ст.
16	3	П	Ісаакія прп.	Ісака прп.
17	4	В	7 молодців з Єф.	7 юнаків з Єф.
18	5	С	Євсигнія мч.	Євсигнія мч.
19	6	Ч	Преображення Госп.	Преображення Госп.
20	7	П	Дометія прпмч.	Дометія прпмч.
21	8	С	Ємиліана Іспов.	Омеляна Існов.
22	9	Н	9 по С. + Матея Апостола	9 по П. + Матвія Ап.
23	10	П	Лаврентія мч.	Лаврентія мч.
24	11	В	Євпла мч.	Євпла мч.
25	12	С	Фотія мч.	Фотія мч.
26	13	Ч	Максима Іспов.	Максима Іспов.
27	14	П	Михея Пророка	Михея Пророка
28	15	С	Успіння Пр. Богор.	Успіння Пр. Богор.
29	16	Н	10 по С. Пер. Нер. Обр. I.X.	10 по П. Нер. Обр. I.X.
30	17	П	Мирона мч.	Мирона мч.
31	18	В	Флора і Лавра	Флора і Лавра

Римо-католицькі свята

15. V. Успіння ПДМ.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

1. 8. 988 князь Володимир Великий охрестив Русь-Україну.
1. 8. 1913 померла велика укр. поетка Леся Українка.
2. 8. 1914 початок першої світової війни.
4. 8. 1687 обрано гетьманом України Івана Мазепу.
6. 8. 1657 помер гетьман Богдан Хмельницький.
4. 8. 1914 засновано у Львові Союз Визволення України.
5. 8. 1911 померла письменниця Ганна Баївінок (Ол. Кулішева).
8. 8. 1819 народився укр. письменник та громадський діяч Пантелеймон Куліш.
9. 8. 1834 народився укр. письменник Буковини, що співував гуцульське народне життя, Осип-Юрій Федъкович.
10. 8. 1907 померла укр. письменниця Марко Євечок (Марія Марковичева).
12. 8. 1925 помер укр. письменник Осип Маковей.
12. 8. 1925 помер укр. письменник Володимир Самійленко.
15. 8. 1856 народився в селі Нагуєвичах в Галичині геніяльний укр. поет, найбільший поет і письменник Галичини, вчений і громадський діяч Іван Франко.
15. – 16. 8. 1649 перемога Богдана Хмельницького над поляками під Зборовом.
17. 8. 1772 прилучено, по розборі Польщі, Галичину до Австрії.
14. 8. 1581 видано друком уперше повну слов. Біблію видання Кост. Острозького.
20. 8. 1843 помер укр. письменник, батько укр. повісти, Грицько Квітка-Основ'яненко.
20. 8. 1921 помер укр. письменник Адріян Кащенко, що написав багато патріотичних оповідань і повістей.
20. 8. 1920 договір у Севрі під Парижем, що визнав Східню Галичину окремою державою.
25. 8. 1698 помер гетьман Петро Дорошенко.
28. 8. 1921 большевики розстріляли укр. поета і письменника Грицька Чупринку.
29. 8. 1868 народилася укр. письменниця Людмила Старицька-Черняхівська.
29. 8. 1940 помер др. Євген Петрушевич, диктатор Зах. Обш. Укр. Нар. Республіки.
31. 8. 1919 з'єднані укр. війська, придніпрянські і галицькі, ввійшли у столицю України Київ.

ВЕРЕСЕНЬ

н. ст.	ст.	дні ст.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр., католицькі	православні
1	19	С	Андрея Страт. мч.	Андрія Страт. мч.
2	20	Ч	Самуїла Пророка	Самуїла Прор.
3	21	П	Тадея Апостола	Фаддея Апостола
4	22	С	Агатоника мч.	Агафоника мч.
5	23	Н	11 по С. Лупа мч.	11 по П. Лупа мч.
6	24	П	Євтиха свящмч.	Євтиха свящмч.
7	25	В	пер. мощ. Варт.	пер. мощ. Варфол.
8	26	С	Адріяна і Наталії	Адріяна і Наталії
9	27	Ч	Пимена прп.	Пимена прп.
10	28	П	Мойсія Мур., Август.	Мойсія Мур. прп.
11	29	С	Усікн. Гол. Ів. Хр. (н. н.)	Усікн. Гол. Ів. Хр.
12	30	Н	12 по С. Олександра	12 по П. Олекс. Нов.
13	31	П	+ Пол. Пояса Пр. Богор.	Пол. Пояса Пр. Бог.
14	1	В	+ Поч. Ц. Р. Симеона Ст.	• Поч. Ц. Р. Сем. Ст.
15	2	С	Маманта мч.	Маманта мч.
16	3	Ч	Антима свящмч.	Анфима свящмч.
17	4	П	Вавили свящмч.	Вавили свящмч.
18	5	С	Захарії Пророка	Захарії прор.
19	6	Н	13 по С. Чудо Арх. Мих.	13 по П. Чудо Арх. М.
20	7	П	Созонта мч.	Созонта мч.
21	8	В	Різдво Пресв. Богород.	Різдво Пр. Богород.
22	9	С	Іоакима й Анни	Якима й Анни
23	10	Ч	Минодори мч.	Минодори мч.
24	11	П	Теодори прп.	Федори прп.
25	12	С	Автонома свящмч.	Автонома свящмч.
26	13	Н	14 по С. Корнилія свящмч.	14 по П. Корнилія свмч.
27	14	П	Воздвиження Ч. Хр.	Воздвиження Ч. Хр.
28	15	В	Никити вмч.	Никити. вмч.
29	16	С	Євфимії вмч.	Євфимії вмч.
30	17	Ч	Софії, Віри, Над. і Люб.	Софії, Віри, Над. і Люб.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

2. 9. 1881 помер укр. письменник Іван Вагілевич.
1. 9. 1722 народився великий укр. філософ Григорій Сковорода.
1. 9. 1939 початок другої світової війни.
3. 9. 1709 помер гетьман Іван Мазепа на еміграції в Варниці біля Бендер, похований в Галаці, в монастирі св. Юрія.
5. 9. 911 другий договір ки. Олега з греками.
5. 9. 1864 народився укр. письменник Михайло Коцюбинський.
6. 9. 1672 гетьман Петро Дорошенко здобув Кам'янець Подільський і зайняв Поділля, прогнавши поляків.
7. 9. 1805 народився укр. письменник Олекса Стороженко, що писав оповідання з української старовини.
9. 9. 1769 народився укр. письменник Іван Котляревський, батько нової укр. літератури, автор «Енеїди», «Натали Полтавки» і «Москаля Чарівника».
9. 9. 1863 народився укр. письменник Борис Грінченко.
10. 9. 1914 перший бій У. С. С. з москалями під Сянками в Карпатах.
10. 9. 1919 договір у Сен-Жермені Антанти з Австрією, на основі якого Галичина перейшла під опіку Антанти.
12. 9. 957 гостина княгині Ольги в Царгороді.
14. 9. 1867 помер діяч укр. відродження Опанас Маркович.
15. 9. 1907 помер укр. артист і драматург Іван Тобілевич (Карпенко-Карий).
16. 9. 1658 гетьман Іван Виговський заключив умову-унію з Польщею в Гадячі (Гадяцька Умова), на основі якої Україна входила в склад польської держави як Велике Князівство Руське.
16. 9. 1930 початок «спацифікації» укр. населення Галичини польською владою.
18. 9. 1841 нар. видатний укр. громадський діяч і вчений Михайло Драгоманів.
22. 9. 1944 помер у Канаді визначний укр. диригент і композитор Ол. Кошиць.
18. 9. 1940 помер визначний укр. артист Петро Саксаганський (Опанас Тобілевич).
28. 9. 1866 народився Михайло Грушевський, Голова Укр. Центральної Ради і автор великої історії України в 9 томах.
30. 9. 1769 вісім козаків взяли в турків місто Хотин.

ЖОВТЕНЬ

н. ст.	ст. ст.	дні г р. = католицькі	'УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			католицькі	православні
1	18	П	Євменія при.	Євменія при.
2	19	С	Трофима мч.	Трохима мч.
3	20	Н	15 по С. Євстахія вмч.	15 по П. Остапа вмч.
4	21	П	Кодрата Ап.	Кодрата Ап.
5	22	В	Фоки свящмч.	Фоки свящмч.
6	23	С	Зачаття Івана Хр.	Зачаття Івана Хр.
7	24	Ч	Теклі прпмч.	Теклі прпмч.
8	25	П	Євфросинії при.	Євфросинії при.
9	26	С	Прест. Ів. Богосл. (н.н.)	Прест. Ів. Богослова
10	27	Н	16 по С. Калистрата мч.	16 по П. Калистрата мч.
11	28	П	Харитона Іспов.	Харитона Іспов.
12	29	В	Киріака прп.	Киріака пр.
13	30	С	Григорія свящмч.	Григора свящмч.
14	1	Ч	Покрова Пр. Бог. (н. н.)	Покрова Пр. Богор.
15	2	П	Кипріяна свящмч.	Кипріяна свящмч.
16	3	С	Діонісія Ареоп. свящмч.	Діонісія Ареоп. свящмч.
17	4	Н	17 по С. Єротея свящмч.	17 по П. Єрофея свмч.
18	5	П	Харитини мч.	Харитини мч.
19	6	В	+ Томи Ап.	+ Фоми Ап.
20	7	С	Сергія і Вакха мч.	Сергія і Вакха мч.
21	8	Ч	Пелагії і Таїсії пр.	Пелагії і Таїсії пр.
22	9	П	+ Якова Алф. Ап.	+ Якова Алф. Ап.
23	10	С	Євлампія мч.	Євлампія мч.
24	11	Н	18 по С. Филипа Ап.	18 по П. Пилипа Ап.
25	12	П	Профа і ін. мч.	Профа і ін. мч.
26	13	В	Карпа мч.	Карпа мч.
27	14	С	Параскевії при.	Назара і Гервасія мчч.
28	15	Ч	Євтимія при.	Євфима при.
29	16	П	Льонгіна мч.	Лонгина мч.
30	17	С	Осії Пророка	Осії Пророка
31	18	Н	19 по С. + Луки Ап. і Єв.	19 по П. + Луки Ап. і Єв.

Римо-католицькі свята

31. 'Х. Христа Царя

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1. 10. 1665** обрано на гетьмана Правобережної України Петра Дорошенка.
- 1. 10. 1187** помер галицький князь Ярослав Осмомисл, що поширив граници галицької держави аж до гирла Дунаю.
- 3. 10. 1910** померла укр. письменниця Олена Пчілка.
- 4. 10. 1930** померла славна укр. артистка Марія Заньковецька.
- 4. 10. 1930** померла одна з найбільших укр. драматичних артисток Марія Заньковецька.
- 5. 10. 1657** обрано на гетьмана України Івана Виговського, б. генерального писаря і дорадника Б. Хмельницького.
- 6. 10. 1918** відкрито укр. університет в Києві і Кам'янці.
- 7. 10. 1672** Бучацька умова гетьмана Петра Дорошенка з Польщею: Польща віддала Дорошенкові Україну в давніх границях і обіцяла вивести з України польські залоги.
- 7. 10. 1253** галицький князь Данило коронувався на короля Галичини і Володимириї.
- 9. 10. 1655** перемога гетьмана Богдана Хмельницького над поляками під Городком коло Львова.
- 9. 10. 1862** помер наказний гетьман Чорноморського війська, укр. етнограф і лісьменник, приятель Шевченка, автор опери «Чорноморці» Яків Кухаренко.
- 10. 10. 1648** гетьман Богдан Хмельницький обляг Львів.
- 10. 10. 1893** помер Леонід Глібів, укр. письменник, байкар, автор пісні «Стойть гора високая».
- 12. 10. 1727** обрано на гетьмана миргородського полковника Данила Апостола, що добув у царя підтвердження автономії Гетьманщини.
- 13. 10. 1865** помер Петро Гулак-Артемовський, укр. письменник, професор історії в Харківському університеті.
- 14. 11. 1624** запорожці, перепливши Чорне море, зруйнували передмістя Царгороду.
- 18. 10. 1848** відбувся з'їзд «руських учених» у Львові.
- 18. 10. 1876** народився видатний укр. учений і громадський діяч академік Сергій Єфремов.
- 18. 10. 1918** заснувалася у Львові Українська Національна Рада, яка проголосила, що Східня Галичина з Лемківщиною, північно-західня Буковина та Закарпаття стають незалежною Українською Державою.
- 19. 10. 1596** на соборі в Бересті проголошено злуку унію частини укр. православної церкви з католицькою церквою.
- 20. 10. 1814** народився український учений Яків Головацький.
- 28. 10. 1894** помер укр. літературознавець О. Огоновський.
- 22. 10. 1939** помер укр. громадський діяч і вчений Ол. Лотоцький.
- 20. 10. 1918** відкрито Укр. Держ. Університет в Кам'янці Подільському.
- 29. 10. 1794** помер укр. філософ Григорій Сковорода.

ЛІСТОПАД

н. ст.	ст. ст.	дні	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			гр.-католицькі	православні
1	19	П	Йоїля Пророка	Йоїля Пророка
2	20	В	Артемія вмч.	Артема вмч.
3	21	С	Іларіона Вел. прп.	Іларіона Вел. прп.
4	22	Ч	Аверкія чудотв.	Аверкія чудотв.
5	23	П	Якова Ап. бр. Г.	Якова Ап. бр. Г.
6	24	С	Арефи мч.	Арефи мч.
7	25	Н	20 по С. Маркіяна мч.	20 по П. Маркіяна мч.
8	26	П	Вмч. Димитрія	Вмч. Дмитра
9	27	В	Нестора мч.	Нестора мч.
10	28	С	Параскевії (П'ятн.)	Параскеви (П'ятн.)
11	29	Ч	Анастасії прпмч.	Анастасії прпмч.
12	30	П	Зиновія і Зиновії	Зиновія і Зиновії
13	31	С	Стахія, Амплія	Стахія, Амплія
14	1	Н	21 по С. Козьми і Дем.	21 по П. Козьми і Дем.
15	2	П	Акиндина і ін. мч.	Акиндина і ін. мч.
16	3	В	Акепсими мч.	Йосипа мч., Айтала
17	4	С	Йоанікія прп.	Йоанікія прп.
18	5	Ч	Галактіона мч.	Галактіона мч.
19	6	П	Павла Іспов.	Павла Іспов.
20	7	С	Свв. мч. в Медітині	Свв. муч. в Мелітині
21	8	Н	22 по С. Соб. Арх. Мих.	22 по П. Соб. Арх. Мих.
22	9	П	Онисифора мч.	Онисифора мч.
23	10	В	Ерасті Ап.	Ерасті Ап.
24	11	С	Мини мч.	Мини мч.
25	12	Ч	Свщм. Йосафата (н. н.)	Івана Милостивого
26	13	П	+ Івана Золотоуст.	+ Івана Золотоуст.
27	14	С	+ Филипа Ап.	+ Пилипа Ап.
28	15	Н	23 по С. Гурія мч. (Пил.)	23 по П. Гурія мч (П.)
29	16	П	+ Матея Ап. і Єв.	+ Матвія Ап. і Єв.
30	17	В	Григорія єп.	Григорія єп.

Римо-католицькі свята

1. ХІ. Всіх Святих
2. ХІ. Задушний День

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1. 11. 1918** українські січові стрільці перебрали у Львові владу — початок Листопадового Зриву.
- 1. 11. 1941** помер український греко-католицький митрополит і визначний громадський діяч граф Андрій Шептицький.
- 3. 11. 1921** початок другого Зимового Походу армії УНР під командою Юрка Тютюнника.
- 6. 11. 1811** народився укр. письменник, один з т. зв. «Руської Трійці», Маркіян Шашкевич.
- 6. 11. 1912** помер найвизначніший український композитор Микола Лисенко.
- 9. 11. 1872** народився укр. письменник і поет Богдан Лепкий.
- 10. 11. 1838** помер батько новітнього українського письменства Іван Котляревський.
- 13. 11. 1838** народився Іван Нечуй-Левицький, знаменитий повстяр, батько українського роману.
- 13. 11. 1918** засновано в Києві Українську Академію Наук.
- 14. 11. 1918** початок повстання Директорії УНР проти гетьмана Павла Скоропадського.
- 16. 11. 1863** народилась визначна укр. письменниця Ольга Кобилянська.
- 20. 11. 1917** 3-ій Універсал Української Центральної Ради, що проголосив самостійність УНР, але в федеративному зв'язку з іншими вільними народами Росії.
- 21. 11. 1921** большевики розстріляли під м. Базаром 359 українських вояків, учасників Другого Зимового Походу.
- 22. 11. 1918** українські війська вийшли зі Львова і почали облогу, яка тривала до 15. 5. 1919.
- 24. 11. 1934** в Кисловодську на Кавказі помер великий український історик і Голова Української Центральної Ради Михайло Грушевський.
- 29. 11. 1778** народився український письменник Грицько Квітка-Основ'яненко.
- 30. 11. 1891** помер великий український вчений Ол. Потебня.

ГРУДЕНЬ

н. ст.	ст. ст.	дні г р. = католицькі	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	
			г р. = католицькі	православні
1	18	С	Платона і Романа мчч.	Платона і Романа мчч.
2	19	Ч	Авдія Пророка	Овдія Пророка
3	20	П	Григорія Декапол.	Григорія Декапол.
4	21	С	Введення у хр. Пр. Б.	Введення у хр. Пр. Б.
5	22	Н	24 по С. Филимона Ап.	24 по П. Филимона Ап.
6	23	П	Амфілохія єп.	Амфілохія єп.
7	24	В	Катерини вмч.	Катерини вмч.
8	25	С	Климентія папи Рим.	Клиmentа єп.
9	26	Ч	Аліпія Стовпника	Аліпія Стовпника
10	27	П	Якова Перс. вмч.	Якова Перс. вмч.
11	28	С	Степана Нового прмч.	Степана Нового прмч.
12	29	Н	25 по С. Парамона мч.	25 по П. Парамона мч.
13	30	П	† Андрея Первозв. Ап.	† Андрія Первозв. Ап.
14	1	В	Наума Пророка	Наума Пророка
15	2	С	Авакума Пророка	Авакума Пророка
16	3	Ч	Софонії Прор.	Софонії Прор.
17	4	П	Варвари вмч.	Варвари вмч.
18	5	С	† Сави Освяч. прип.	Сави Освяч. прип.
19	6	Н	26 по С. Св. Миколая	26 по П. Св. Миколая
20	7	П	Амвросія єп.	Амвросія єп.
21	8	В	Потапія прип.	Потапа прип.
22	9	С	Непор. Зач. Пр. Д. Марії	Зач. Св. Анною Пр. Д. М.
23	10	Ч	Мини мч.	Мини мч.
24	11	П	Даниїла Стовпн. прип.	Данила Стовпн. прип.
25	12	С	Спиридона прип.	Спиридона прип.
26	13	Н	27 по С. † Евстратія мч.	27 по П. Евстратія мч.
27	14	П	Тирса мч.	Фірса мч.
28	15	В	Елевтерія	Елевферія
29	16	С	Аггея пророка	Аггея Пророка
30	17	Ч	Даниїла пророка	Данила Пророка
31	18	П	Севастіяна мч.	Севастіяна мч.

Римо-католицькі свята

- 8. XII. Непорочне Зачаття ПДМ
- 25. XII. Різдво Христове
- 26. XII. Св. Стефана

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 3. 12. 1848** помер Михайло Лучкай, культурний діяч Карпатської України.
- 3. 12. 1848** помер перший український байкар Євген Гребінка.
- 3. 12. 1934** з наказу Постишева розстріляно 28 українців, а між ними письменників, поетів, критиків: О. Влизька, Д. Фальківського, М. Терещенка, Г. Косинку, І. Крушельницького, М. Лебединця, К. Буревія, Р. Шевченка.
- 4. 12. 1803** помер на засланні на Соловках останній кошовий отаман Війська Запорозького Петро Кальнишевський.
- 5. 12. 1878** народився визначний укр. поет О. Олесь (Олександер Кандиба).
- 5. 12. 1919** Перший Зимовий Похід укр. наддніпрянської армії, яка в боях з большевиками і Денікіним перейшла Правобережну Україну.
- 9. 12. 1834** народилась укр. письменниця Марко Вовчок.
- 8. 12. 1868** засновано у Львові товариство для ширення освіти серед укр. народу «Просвіту».
- 11. 12. 1873** засновано у Львові літературне Товариство ім. Шевченка, яке пізніше перетворено на Наукове Товариство ім. Шевченка.
- 12. 12. 1764** цариця Катерина II скасувала гетьманщину в Україні.
- 12. 12. 1900** помер укр. письменник і гром. діяч О. Кониський.
- 14. 12. 1918** війська Директорії після тяжких боїв зайняли Київ.
- 14. 12. 1840** народився Михайло Старицький, батько новітнього укр. театру.
- 19. 12. 1240** татарський хан Батий зруйнував Київ, і рік 1240 є роком упадку Київської держави.
- 24. 12. 1653** Богдан Хмельницький облягає місто Жванець (на Підліллі над Дністром).
- 15. 12. 1876** народився укр. письменник Спиридон Черкасенко.
- 29. 12. 1724** умер в Петропавловській кріпості в Петербурзі наказаний гетьман Павло Полуботок, який боровся за автономію України.
- 30. 12. 1264** помер король Данило Романович.
- 31. 12. 1637** згинув козацький постоланець Павлюк, який зорганізував повстання проти поляків.

ПОРИ РОКУ

Календарний рік поділяється на чотири періоди — весну, літо, осінь і зиму — що з них кожний характеризується різними кліматичними явищами.

Весна починається т. зв. весняним зрівнянням дня з ніччю 22 березня о 1 год. 48 хв., коли сонце вступає в сузір'я Барана.

Літо починається 22 червня о 4 год. 46 хв., коли сонце вступає в сузір'я Рака і коли день найдовший, а ніч найкоротша.

Осінь починається 24 вересня о 12 год. 56 хв., коли сонце входить в сузір'я Терезів і коли день дорівнює ночі.

Зима настає 23 грудня о 19 год. 40 хв., коли сонце входить в сузір'я Козорога і коли день найдовший, а ніч найдовша.

ЦЕРКОВНА ПАСХАЛІЯ НА 5 РОКІВ ЗА СТ. СТИЛЕМ

Рік	М'ясоїд	Початок тріюді	М'ясо ^з пуст	Сиро ^з пуст	Пасха	Препо ^з ловення	Вознесення	Тріця	Петрівка
1948	61 день	9. 2	23. 2	1. 3	19. 4	13. 5	28. 5	7. 6	14 дн.
1949	52 дні	31. 1	14. 2	21. 2	11. 4	5. 5	20. 5	30. 5	22 дн.
1950	37 дн.	16. 1	30. 1	6. 2	27. 3	20. 4	5. 5	15. 5	37 дн.
1951	57 дн.	5. 2	19. 2	26. 2	16. 4	10. 5	25. 5	3. 6	17 дн.
1952	49 дн.	28. 1	11. 2	18. 2	7. 4	1. 5	16. 5	26. 5	26 дн.

**В 1948 РОЦІ УКРАЇНСЬКА
ГРОМАДСЬКІСТЬ ВІДЗНАЧАЄ
ТРИ СЛАВНІ ЮВІЛЕІ:**

- 300-ЛІТТЯ ХМЕЛЬНИЧЧИНИ (1648 р.).**
- 100-ЛІТТЯ СКАСУВАННЯ ПАНЩИНИ
В ГАЛИЧИНІ ТА БУКОВИНІ (1848 р.).**
- 30-ЛІТТЯ ВІЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ (1918 р.).**

НАЦІОНАЛЬНІ СВЯТА І ПАМ'ЯТНІ ДНІ

Свято самостійності і соборності України

Тридцять років тому, 22 січня 1918 р., Українська Центральна Рада в Києві на Софійській площі урочисто оголосила універсал, яким стверджувалась самостійність і незалежність Української Держави. Цей день назавжди увійшов в традицію українського народу, як «День проголошення IV Універсалу Української Центральної Ради про самостійність України».

У цей таки день відзначаємо ми другу славну дату – 22 січня 1919 року – коли здійснилася довголітня мрія українського народу, і в Києві на Софійському майдані представники Наддніпрянської України, Галичини, Буковини і Закарпатської України проголосили об'єднання всіх українських земель в Українську Самостійну Соборну Державу.

День Героїв Крут

Після проголошення самостійності України Москва, щоб задушити молоду Українську Республіку, кинула на Київ інтернаціональну орду під командою бувшого царського жандарма Муравйова. 300 юних українських лицарів – київських студентів і гімназистів – вийшли назустріч озброєному до зубів ворогові, щоб грудьми захищати столицю України. 29 січня 1918 року біля станції Крути в нерівному бою вони положили свої голови на вівтар Батьківщини. День пам'яти Героїв Крут став днем невмирущої слави. Трагічна загибель 300 юнаків у боротьбі за волю Рідного Краю завжди служитиме для української молоді найвищим прикладом героїзму і патріотичної самопосвяти.

Шевченківські дні

9 і 10 березня – дні вшанування пам'яті геніяльного поета, натхненого пророка і відроджувача української нації Тараса Шевченка. Ці дні українці в цілому світі від-

значають як найбільше національне свято, і, пригадуючи за повіт Великого Кобзаря, споминають його «не злим, тихим словом».

Ні суворі заборони царського уряду відзначати шевченківські дні, ні намагання окупантів сфальшувати образ найбільшого Українця — ніщо не затмарило світлої постаті Тараса. Богненні заклики Шевченка, що кидали до бою героїв визвольних змагань 1920 — 1921 років, що запалювали дух лицарям-повстанцям у боротьбі з гітлерівським окупантом, є й сьогодні сяючим дороговказом для всіх українців, які борються за Українську Самостійну Соборну Державу.

Поетична творчість Тараса Шевченка була і є програмою змагань українського народу за досягнення найвищих його ідеалів, а сам поет є символом України в її боротьбі за кращу долю.

Проголошення самостійності Закарпатської України

Відрізана Карпатами від решти українських земель, найдалі висунена на Захід, Карпатська Україна пізніше за інші українські землі прокинулася до національного життя. 14 березня 1939 року, після розбиття Чехословаччини, вона засвідчила збройним чином волю творити разом з усім українським народом своє майбутнє. Проголошення самостійності Карпатської України — одна з ланок великого ланцюга визвольної боротьби всього народу за Українську Самостійну Соборну Державу.

Роковини смерти Симона Петлюри і Євгена Коновальця

23-го і 25-го травня вшановуємо незабутню пам'ять творців Третьої Доби Української Державності — Симона Петлюри і Євгена Коновальця, що загинули мученицькою смертю від рук підступних убивць, підісланих ворогами України. Відзначаючи в цей день світлу пам'ять Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри і проводиря українських націоналістів полковника Євгена Коновальця, український народ засвідчує свою готовість до кінця боротися за ідеї, що за них загинулі його найкращі сини.

Свято Матері

У місяці травні українське громадянство, а передусім діти, урочисто віддає честь і поклін Матері — символові

найдорожчого, що ми маємо. В троїстому єднанні живуть у наших серцях три любові — до скорбної, найсвятішої Матері Божої, до нещасної, розтерзаної нашої Матері-України і до найближчого в світі нам сотворіння — Рідної Матері. Прегарне свято Матері запалює в душах найкращі почуття і спогади у старших і зміцнює любов та повагу до своїх мам у малечі.

Свято Героїв

Свято Героїв, що його відзначає українське громадянство в Святу Неділю, стало вже традиційним святом. У цей день по всіх місцях скупчення українців відправляють панахиди і в урочистій обстанові складають вінки на символічні могили невідомих героїв, що життя своє віддали за Батьківщину. Це — день підсумовування національних утрат.

30 червня 1941 року

У цей день з львівської радіовисильні імені Євгена Коновальця на цілий світ проголошено волю українського народу про відновлення Самостійної Української Держави. Новий окупант — гітлерівська Німеччина зліквідувала в самому зародку цей історичний акт, заарештувавши Голову уряду і всіх, хто не встиг сковатися в підпілля.

Листопадові дні

Уночі проти 1-го листопада 1918 року, тридцять років тому, українські січові стрільці перебрали у Львові владу і новоповсталій уряд проголосив утворення Західно-Української Народної Республіки. І хоч ця республіка не встояла в нерівній боротьбі з Польщею, але день 1-го листопада, що ввійшов в історію як день початку, так званого, Листопадового Зриву, український народ відзначає, як велике національне свято.

Смерть Героїв під Базаром

У цей день наше громадянство схиляє голови перед світлими тінями 359 українських вояків, що після розгрому Другого Зимового Походу, 21 листопада 1912 року були розстріляні большевиками під м. Базаром за те, що не хотіли «скаятися». У цей день відзначається пам'ять цих славних героїв, що воліли вмерти, але не зрадили своєї ідеї.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В НАЙКОРОТШОМУ ОГЛЯДІ

Історія знає східніх слов'ян уже в стадії племінного розрізnenня. Перша держава, що постала на території України, була витвором тої південної групи східнослов'янських племен, з якої постала українська народність. Норманські вікінги • варяги дали цій державі династію Рюриковичів і, не виключене, саме ім'я «Русь». Уже в IX ст. в Києві сидять князі Рюриковичі. Під їх проводом українські племена (особливо поляни), об'єднані в одному державному центрі, розвивають небувалу енергію, і протягом X ст. підбивають майже всі східнослов'янські племена (пізніші великоруси і білоруси) та значну кількість фінських племен на півночі. Молода держава опановує степові простори на південному сході, пробиває собі шляхи на Кавказ, до Візантії і до нижнього Дунаю. Її інтереси виявляє війовничо-промисловий елемент, більш заінтересований у війнах і торгівлі та здобичі, ніж у мирній хліборобській праці, яка покладається на звичайну людність.

Вирішальне значення для Київської держави мають зв'язки з Візантією і Заходом. За князя Володимира Великого (980–1015) приймається з Візантії християнство грецького обряду. Син Володимира, Ярослав Мудрий (1019–1054), якого називають «тестем Європи», споріднюється з володарями наймогутніших європейських держав. Встановлюється тісний культурний і економічний зв'язок із Заходом. Вже в XI ст. Київ є одним з видатних політичних і культурних осередків Європи, що відбуває і модифікує на своєму ґрунті західноєвропейські та візантійські впливи. Ця доба гегемонії київської державності серед інших східнослов'янських племен є, як каже Шахматов, близкуючою сторінкою минулого життя українців.

Але вже в XII ст. помітно виразний занепад київського центру то внаслідок усобиць в княжому роді, то внаслідок сепаратистичних тенденцій великоруських та білоруських земель (не бракувало роз'єднуючих сил і в самих

українських землях), то через кочовиків-печенігів та половців, що виходили з південно-східних степів і пустошили нашу країну. Ще деякий час Київ тримав провід у руках завдяки таким особистостям, як князь Володимир Мономах (1113–1125), що завдав нищівних ударів половцям.

З нападом татар (1240 р.) прийшов останній удар для Києва. Він перестав бути центром, і шляхи Півночі й Півдня розходяться. Постають окремі центри — Галицько-Волинський для України і Ростово-Сузальський на півночі, з якого вийшла пізніше Москва.

Спадкоємцем Київської держави стало для українців Галицько-Волинське королівство. Тут Українська держава, об'єднуючи українські землі від Карпат до Дніпра, досягла найбільшого розмаху за часів князя Романа (1200–1205), сина його короля Данила (1205–1264) та внука Льва (1264–1301). Сюди перейшли і суспільно-правові поняття та культурні традиції Київської Руси, які мали можливість тут далі розвиватися. Часи галицько-волинські позначилися ще більшим наближенням до західноєвропейського життя, і наша батьківщина набула тоді поважне місце серед народів Середньої Європи.

Але в половині XIV ст. Галицько-Волинська держава теж прийшла до упадку. Її підірвали внутрішня незгода, коромоли боярства, що раз-у-раз виступало проти князів та претендувало на ролю західноєвропейських баронів, вимертя династії і смерть Романа і зовнішні обставини: в першій половині XIV ст. скріпилися підупалі Польща та Угорщина і постала нова молода й міцніюча Литовська держава. В середині XIV ст. Галицько-Волинське королівство поділене було між трьома сусідами: Польща взяла Галичину, Литва — Волинь, а закарпатські землі отримала Угорщина.

Велике князівство Литовське, об'єднане з окремих племен в одну державу під князем Менковом у половині XIII ст., почало поширюватись на Білорусь, а з половини XIV ст. й на Україну. Тим то в кінці XIV ст. внаслідок політики князя Ольгерда Гедиминовича (1341–1371) опинилася під Литвою більшість українських земель. По суті це була мирна інкорпорація, і нова Литовсько-Руська держава стала спільною батьківщиною для всіх трьох народів — для литовців, українців і білорусів. На першу пору залишилися навіть князі Рюриковичі на своїх землях, ставши тільки у васальну залежність від пануючого великого князя литовського. Згодом приходили на їх місце литовські князі Ге-

диміновичі, а то й просто воєводи, але й тоді не порушувано основ стародавнього, відрубного життя українського, мало того, українсько-білоруська культура завойовує собі міродайне місце в спільній державі. Спільна українцям і білорусам літературна мова стає урядовою мовою держави; «Руська Правда», збірник законів Київської Руси, стає підставою для «Литовського Статуту». Князі Гедиминовичі, що правили нашими землями, українізуються і приймають християнську віру грецького обряду.

Персональна унія між Литовсько-Руською державою і Польщею, до якої дійшло в 1387 р. внаслідок одруження Гедиминовича Ягайла з польською королевою Ядвигою, заповідає значні зміни на майбутнє. Дедалі більшого значення в державі набирають поляки, які зміряють до тіснішої злукі Польщі та Литви-Руси, і два століття пізніше вони об'єднуються Люблинським актом 1569 р. в Річ Посполиту на основах федерації, при чому всі українські землі переходят у безпосереднє володіння Польщі.

В Україні під польським пануванням настає нова ера. Зразу ж по Люблинській унії почали польські пани захоплювати в свої руки величезні земельні простори нашої країни, українське можновладство польщилося, селянство підпадало вже цілковитому кріпацтву. Це викликало значний спротив в Україні, який особливо посилився після зavedення церковної унії з Римом у Бересті 1596 р., яку поляки підтримували насильними засобами.

Виступаючи з величезними претензіями, польська держава не зуміла дати країні головного — захистити її від кримських татар, що, починаючи з останніх десятиліть XV ст., рік-у-рік пустошили наші землі. Почали пани-адміністратори, що сиділи в своїх пограничних замках, а головно сама українська людність мусіли організувати оборону. Як в обороні віри і власної культури виступають українські середні круги, шляхта і міщенство, засновуючи братства, школи, друкарні, плекаючи полемічне письменство, так до оборони рідної землі від татар беруться ті сміливі українські елементи, промисловці й вояки, що вже наприкінці XV ст. стали відомими під назвою козаків. Вирісши з охотничих ватаг, що промишляли в південних степах України, вони з часом своєю боротьбою проти турецько-татарського світу вславилися в цілій Європі. В другій половині XVI ст. їхнім осередком є Запорозька Січ за дніпровими порогами. Дуже швидкий розвій козацтва привів

до того, що воно, будучи то реєстровим, на службі держави, то вільним (з осередком у Січі), створило своєрідну державу в державі. В козацтві здобула собі українська народність найсильніше підпертя з того часу, коли Польща розпочала політику національного і соціального пригноблення українців. Уже в кінці XVI ст. вибухають козацькі повстання проти Речі Посполитої, спочатку скорше в охорону своїх станових інтересів, чим далі, тим більше в загальнонаціональному маштабі.

Та лише гетьману Богданові Хмельницькому вдалося в 1648 р. з допомогою українського козацтва і цілого народу визволити Україну з польського ярма. Він заснував Українську козацьку державу і змагав до повної її незалежності. Довголітня війна з Польщею, що виравала після перших близкучих перемог зі змінним успіхом, примусила його шукати підтримки в чужих державах. Так прийшло до переговорів і з Москвою (попередній союз з Кримом виявив цілковиту ненадійність цього партнера), з якою укладено було в 1654 р. Переяславський договір, що "ним" забезпечувано державне життя України в етнографічних межах під протекторатом царя і в союзі з Московською державою.

Передчасна смерть великого гетьмана (1657), якого діяльність подивляв сам сучасний йому англійський державний муж Кромвел, привела до внутрішніх потрясень ще не сконсолідованих державного організму. Відразу виступили на сцену сусіди, а в першу чергу Москва й Польща, із спробами підпорядкувати собі країну. Це було тим легше, що гетьмани, які прийшли на зміну Б. Хмельницькому, не дорівнювали йому ні в політично-організаційних здібностях, ні в енергії. Здібнішими з них були Іван Виговський (1657–1659) і Петро Дорошенко (1665–1676). В їх політиці помітила певна конструктивна лінія, при чому спочатку шведська (пізніше польська) орієнтація першого, а турецька другого була тільки засобом для збереження найвищої мети, а саме – незалежності України. Зате гетьмани, подібні до Брюховецького (1663–1668), дбаючи тільки про власну кар'єру і готові були на всякі уступки то Москві, то Польщі, то Туреччині.

Внаслідок помилок проводу, соціальних антагонізмів і встрявання сусідів, Україна виявила себе слабою, і її коштом порозумілися Польща і Москва: в 1667 р. в Андрушові було укладено між ними угоду, згідно з якою Правобережна Україна відійшла до Польщі (але вона довго

ще боролася за свої права); а Лівобережна, так звана Гетьманщина, разом з Києвом, залишилася в сфері епливів Москви. Але цей поділ викликав спротив українських патріотів. Дорошенко, Іван Самойлович (1672–1687) і Мазепа (1687–1709) ніколи не покидали думки про об'єднання Правобережної і Лівобережної України в одну суцільну державу.

За часів Самойловича і Мазепи прийшло до консолідації відносин на Лівобережній Україні. Тут, на Гетьманщині, сформувався остаточно державний козацький устрій на тих основах, які поклав був Б. Хмельницький: з гетьманом на чолі, як головою держави, хоч і під зверхністю Москви, з власним військом, з власними адміністрацією, фінансами, судом і т. д. Це були й часи значного розвитку української культури з Могилянською Академією в Києві, з Колегіями, з загальною народньою освітою, з блискучим розвитком барокового мистецтва і т. д. Московська зверхність, а особливо постійні втручання царської влади в українські відносини відчувались як тягар, що його Україна не радо несла. Гетьмани раз-у-раз робили спроби відірватися від Москви; з них особливо визначився Мазепа із своїм сміливим замахом на царя Петра I. Його союз з шведським королем не привів до бажаних результатів, але глибоко впливув на сформування української національної думки в пізніших часах.

Ще авторитет Мазепи стримував московський уряд від виразного урізування державних прав Гетьманщини, хоч цар Петро I і навіть його батько не раз виявляли подібні тенденції, що й було причиною виступу Мазепи. Але вже після цього гетьмана почалася доба реакції. Москва, осмілена перемогою над шведами і надзвичайним зростом свого значення в Європі, взялася, зрештою, загнуздувати Україну. Українські гетьмани XVIII ст., Іван Скоропадський (1708–1721), Данило Апостол (1727–1734), Кирило Розумовський (1750–1764) мусіли від думки про об'єднання цілої України відмовитися і перейти до політики оборони тих вільностей, які ще не були забрані самій Лівобережній Україні, Гетьманщині. Вони берегли основи української автономної державності ще й до другої половини XVIII ст.

Російська цариця Катерина II завдала українській державності останній удар. В 1764 р. уряд гетьмана перестав існувати. Приблизно двадцять років пізніше скасовано було рештки козацько-гетьманського устрою, також і окрему козацьку армію. Та сама доля судилася в 1765 р. Слобід-

ській Україні, а десять років після неї Запорозькій Січі, що віддавна мала свою автономію.

Після поділів Польщі (1793 та 1795 рр.) і вся Правобережна Україна була приєднана до Росії (Галичина перейшла до Австрії в 1772 р.), і таким чином, більшість українських земель опинилася в рамках Російської імперії. На Україні запанували загальноросійські порядки; кругом було заведено російську адміністрацію і російські установи. Тяжким тягарем лягла на селянство кріпацька система в її скрайніх московських формах. Чужа бюрократично-поліційна влада незабаром привела до повного культурного й економічного упадку колись квітучої країни.²

Але непереможний гін до власного існування діяв і далі. Вже з кінця XVIII ст. починається, так звана, доба національного відродження (або скорше національного усвідомлення), що набирає сили з стародавніх традицій України, з ідей Великої французької революції та європейської романтики. Спочатку українці беруться за розроблення народної старовини і поезії, потім устами членів Кирило-Методіївського братства висловлюють у 40-х рр. першу політичну програму вільної України в федеративному союзі слов'янських народів. У 60-х рр. постають українські громади, які перебирають на себе політичний і культурний провід нашії, а наприкінці століття їм на зміну приходять політичні партії з ідеологічними настановами на європейські ідеї.

Всі спроби росіян придушити український національний рух, адміністраційні заборони вживання української мови, заборона літератури, театру і т. д. мають тільки тимчасовий ефект. Коли поліційні переслідування занадто дозкуляли, рух переносився туди, де були вільніші умовини національного життя, в австрійську Галичину, що з часом стала правдивим П'ємонтом всеукраїнської культурної сили.

Вибух революції в Росії у 1917 р., внаслідок першої світової війни, дав нагоду українцям довести, якого розмаху досяг український національний рух. Вже на початку революції постала в Києві Центральна Рада, що незабаром перетворилася на український парламент з президентом Михайлом Грушевським на чолі. В Києві відбувалися національні конгреси, на які з'їжджалися представники з цілої України, а також від армії і флоту. У червні постав уже перший уряд України під назвою Генерального Секретаріату, на чолі якого став відомий соціал-демократ В. Вин-

ниченко. Також і російський революційний уряд примушений був визнати автономію України, хоч і в досить обмежених та невиразних формах,

Але події переступили через це порозуміння. Восени 1917 р. большевики захопили владу в Петербурзі і заволоділи значною частиною Росії. В Україні Центральна Рада зручною тактикою зуміла зліквідувати російських білогвардійців і спинити комуністів, що підняли були голову.

Але тут вмішалася петербурзька Рада Народніх Комісарів з цілим рядом вимог, скерованих на адресу українського уряду. Центральна Рада відмовилася їх задоволити, і це стало сигналом для війни. Україна рішуче відійшла від Росії. 22 січня 1918 р. Центральна Рада проголосила, так званий, четвертий універсал, в якім оголошувано Українську республіку самостійною, незалежною, вільною і суверенною державою українського народу. Вночі з 28 на 29 січня 1918 р. вибухло в Києві, організоване большевиками, повстання. Почався завзятий бій між українськими добровільцями й прихильниками большевиків з їхнім опірним пунктом Арсеналом. Кілька днів пізніше появився на лівому березі Дніпра полковник Муравйов з своїми відділами. Під тиском цього подвійного наступу уряд, парламент і невеличкі відділи добровільців (регулярної армії не було організовано) мусіли залишити 8 лютого 1918 р. столицю України. Тимчасовим осідком уряду став Житомир, а в Києві запанували большевики.

Уряд Центральної Ради провадив переговори з Англією та Францією в справі допомоги, але вони її дати не могли (крім позичок і техніки). Тепер, коли стало сутужно, він вхопився того, що було під руками, і уклав в Бресті Литовському мир з центральними державами. Німеччина й Австрія обіцяли Україні військову допомогу. Незабаром почався відворотний рух. На звільнення України йшли наперед українські частини, а за ними поволі рухалися німецькі дивізії. Вже на початку березня уряд вернувся до Києва.

Але між представниками німців--послом бароном фон Мумом, головно-командувачем німецьких військових сил в Україні генерал-фельдмаршалом фон Айхгорном та Центральною Радою не прийшло до правдивої співпраці. Революційно-соціялістична Центральна Рада і консервативні німці не знайшли спільної мови. Внаслідок цілого ряду конфліктів, німецьке представництво в Україні почало огля-

датися за тими силами, які йому більше відповідали б. Так прийшло до перевороту в Києві нарикінці квітня 1918 р. Від тоді на чолі України став гетьман Павло Скоропадський, що оперся на деякі кола індустрії, торгівлі, поміщиків та заможного селянства, особливо на Полтавщині.

Якщо часи Центральної Ради можна назвати часами революційного зриву, то добу гетьмана Скоропадського скорше вдається схарактеризувати як період консолідації відносин. Але вона переводилася здебільшого силами людей, що ще були причетними до старого царського апарату, земських діячів, представників старих міських самоуправ, і мала проти себе всю революційну українську інтелігенцію.

Обіцяючи скликання в майбутньому українського парламенту, гетьман поки що перебрав цілу владу на себе, і це одне викликало негайну опозицію міродайних українських партій. Спроба створення кабінету з участю цих партій, принаймні поміркованих соціалістів-федералістів, не вдалася. Прийшлося покликати до влади міністерство з людей, що були здебільшого з роду українцями, але стояли здалека від українського національного руху і належали передовсім до російської партії конституціонал-демократів.

А проте, при всій консолідації відносин, регуляції валюти, бюджету, заведенні банків, усталенні цін і т. д., були деякі важливі сторінки державного життя, яких опанувати не вдалося. Уряд не поспішав з аграрною реформою, хоч її пекучість в революційних обставинах була очевидною, і не міг припинити діяння місцевих та німецьких, каральних відділів, що були спрямовані проти селянства й викликали серед нього страшне обурення.

А тим часом опозиційні українські елементи з'єдналися і створили Український Національний Союз, що взяв на себе поборення режиму. Це стало для гетьмана дуже небезпечним тоді, коли йому загрозила небезпека залишившися без німецької підтримки. Восени 1918 р. положення центральних держав зовсім захиталося. На західнім фронті почався повільний відступ німецьких армій. Знову можна було сподіватися активного встrijвання Советської Росії в українські справи.

Ця небезпека для України привела до зближення між гетьманом і Національним Союзом. У жовтні створено було новий кабінет міністрів, в який увійшли помірковані представники Союзу. Але згода тривала недовго. Національний Союз почав вимагати скликання Національного Кон-

ресурсу, до чого кінець-кінцем гетьман поставився негативно. Тоді міністри, члени Національного Союзу, вийшли з кабінету. Новий кабінет, покликаний гетьманом, прийняв виразно антиукраїнський характер, і справа скінчилася тим, що гетьман випустив 4 листопада урочисту декларацію про федерацію України з Росією.

Це було сигналом для Союзу, щоб здекларувати гетьмана поза законом і оголосити повстання. На таємнім засіданні Союз обрав Директорію з Винниченком на чолі і Петлюрою, як головним керманичем війська. Опірним пунктом повстанців стала Біла Церква, де знаходилися січові стрільці полковника Коновалця, якому судилося відіграти міродайну роль в наступних подіях. Незабаром повстання охопило цілу Україну: на його бік стало селянство й пролетарські елементи, включно до комуністів. Німецьке військо в Україні (в Німеччині також уже вибухла була революція) оголосило свій нейтралітет, і гетьман, не бачачи виходу, мусів 14 грудня, в момент штурму на обложений повстанцями Київ, зректися своєї влади. П'ять днів пізніше Директорія урочисто вступила до Києва.

Але й Директорія недовго панувала. Вона взяла за надто радикальний курс, розпочала політику свого роду соціальних змагань з советами, скликала Трудовий Конгрес, але все ж не зуміла спинити ростучих комуністичних впливів (сам голова Директорії, Винниченко був у таємних зносинах з большевиками). Ще йшли засідання Трудового Конгресу, а вже большевики зайняли більшу частину Лівобережної України і незабаром знову загрожували столиці Києву. Тепер прийшло до змін. З Директорії вийшов представник совєтської тези (Україна, совєтська але не залежна від Росії) Винниченко, а його місце зайняв Петлюра, як Голова Директорії і Головний Отаман війська, який створив діловий кабінет, що перестав вести політику соціалістичних експериментів.

Та було вже запізно. 4 лютого 1919 р. Директорія і кабінет примушенні були покинуті Київ і почали мандрівку на Поділля.

Незадовго перед цими діями настала рішуча зміна і в долі Галичини. Розпад Австрійсько-Угорської монархії поставив на ноги вже в жовтні 1918 р. Західно-Українську Народну Республіку. На чолі уряду став Євген Петрушевич, і незабаром ціла Галичина опинилася в руках украйнців, за винятком Перемишля та Ярослава.

Але переможна українська акція викликала на сцену й поляків. Почалися між обома сторонами криваві бої, в першу чергу за Львів. І хоч столиця Західної України перейшла в польські руки, боротьба з українського боку велася з надзвичайним завзяттям далі. Бракувало людей, бракувало амуніції, і все ж ішла спроба за спробою утримати в своїх руках успадковану землю. Рішення впало щойно тоді, коли Польща дістала підкріплення з організованих у Франції багатьох польських дивізій генерала Галлера. Почався відступ аж до Збруча. Ще раз у червні-липні 1919 р. зроблено було спробу визволити батьківщину від поляків: українська армія дійшла аж до Львова, але, не маючи зовсім амуніції і втративши силу людей, мусіла завертати назад.

Саме тепер в «четирикутнику смерти», над Збручем, опинилися обидві армії: галицька і наддніпрянська. Також і уряди Петлюри та Петрушевича зустрілися в Кам'янці Подільськім. Не зважаючи на вичерпання сил і брак амуніції, рішено було спільними силами йти на Схід. Метою операції був Київ. На цей раз щастя стало по боці українців. 31 серпня українці знову входили до Києва. Але тут зустрілися вони з білогвардійськими полками Денікіна, що тим часом успів зайняти цілу Лівобережну Україну. І коли українці відступили й покотилися назад на Поділля, то причиною їх поразки був не стільки білий генерал, скільки холод, голод, епідемії і брак амуніції, яких жертвою впали десятки тисяч українських вояків.

Для західноукраїнської армії почався тепер (після спроби перемир'я з Денікіним) період внутрішньої та зовнішньої еміграції і підпілля. Східноукраїнська армія пішла в славний Зимовий похід, у партизанщину, під проводом генерала Омеляновича-Павленка. Петрушевич залишився непримиреним ворогом поляків, а Петлюра поїхав у Варшаву і розпочав переговори з Пілсудським. Між поляками і східними українцями прийшло весною 1920 р. до порозуміння. Ще раз українська армія в складі 6-х дивізій пішла разом з польським військом на Схід. 7 травня 1920 р. було зайнято Київ.

Та саме тоді більшевики мали можливість, розбивши білогвардійських генералів на Сході, кинути всі свої сили на Захід. Хоч населення й було тепер по боці українців (Зимовий похід виявив це дуже яскраво), але проти совєтської армії не сила було втриматися. Українська армія боролася, однаке, вперто далі і допомогла полякам визволити їх

батьківщину' від советських частин, що дійшли були до самої Варшави. Українці ще й далі тримали частину Поділля в своїх руках, коли вже польський союзник вів мирові переговори з Москвою. В листопаді 1920 р. довелося з боєм уступити перед переважаючими большевицькими силами і залишити останній шмат рідної землі.

Хоч і не вдалося тоді врятувати території, але врятовано було ідею державної незалежності й соборності. Ця ідея виявила себе настільки сильною, що з нею мусіли рахуватися і ті, що заволоділи просторами України. А для тих, що пішли на еміграцію, вона стала прапором, навколо якого й сьогодні єднаються представники партій, напрямків, територій, конфесій — Сходу і Заходу. От же, коли XIX ст. можна назвати народницьким періодом нашого існування, то для XX ст. скорше надається назва державницького.

Б. К.

ХРОНОЛОГІЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

1938 рік

- Березень 12. Німецьке військо вступає до Австрії і прилучає її до Німеччини.
- Вересень 29. Нарада в Мюнхені. Чемберлен і Деладье поступаються перед Гітлером та Муссоліні, прогоджуються на розбір Чехословаччини і на німецьку займанщину в Судетах.
- Жовтень 6. Карпатська Україна дістає самоуправу в межах Чехо-Словацько-Українського Союзу.

1939 рік

- Березень 14. Проголошення самостійності Карпатської України. За згодою німців, угорці вдираються до новопосталої республіки.
15. Німці займають Прагу, прилучають Чехію й Моравію до Німеччини, проголошують свою «копіку» над цими землями.
28. Мадрид піддається військові генерала Франка.
- Травень 22. Підписано воєнний союз між Німеччиною й Італією.
- Липень 26. США розривають торговельну угоду з Японією.
- Серпень 23. Советський Союз підписує з Німеччиною угоду про ненапад.
- Вересень 1. Німеччина вдирається до Польщі.
3. Франція й Англія оголошують війну Німеччині.
10. Канада оголошує війну Німеччині.
11. Британські війська висідають у Франції.
17. Советське військо вдирається до Західної України.
20. Совети вступають до Львова.
28. Естонія підписує вимушенну угоду з СССР і впускає сов. військо.
- Жовтень 5. Латвія підписує з Сов. Союзом таку саму угоду.
10. Литва впускає советське військо.
30. Вибухає війна між СССР та Фінляндією.
- Листопад 1. Затверджено «об'єднання» зах.-укр. земель з Сов. Україною.

1940 рік

- Березень 12. Кінець совєтсько-фінської війни.
- Квітень 5. Німеччина займає Данію і вдирається до Норвегії.
- Травень 10. Німці вдираються до Бельгії, Голландії та Люксембургу. На місце Чемберлена прем'єр-міністром Англії стає Вінстон Черчіл.
14. Капітуляція Голландії.
28. Капітуляція Бельгії.
29. Англійці залишають Дюнкерх.

Ч е р в е н ь 10. Муссоліні оголошує війну 'Англії й Франції.

14. Німці входять в Париж.

22. Франція підписує тимчасове замирення з Німеччиною.

24. Франція підписує мир з Італією.

28. Советський Союз відбирає від Румунії Басарабію та Буковину.

Л и п е н ь 3. Англійці захоплюють і нищать велику частину французької фльоти.

В е р е с е н ь 3. Англія відступає США вісім пристаней за 50 військових кораблів.

16. Президент Рузвелт підписує закон про мобілізацію.

22. Японці вдираються до Індокитаю.

27. Японія приєднується до осі Рим – Берлін.

Ж о в т е н ь 7. Німці займають стратегічні позиції в Румунії.

10. Німці бомбардують Лондон, ушкоджуючи собор св. Павла.

28. Італія нападає на Грецію.

Л и с т о п а д 15. Зруйнування бомбами міста Ковентрі.

20. Угорщина пристає до осі Рим – Берлін.

23. Ту саму угоду підписує Румунія.

24. Ту саму угоду підписує Словаччина.

Г р у д е н ь 9. Початок бритійського наступу з Єгипту на Лібію.

1941 рік

С і ч е н ь 3. Англійці займають у Північній Африці Бардію. Німецька авіація руйнує місто Брістоль в Англії.

10. Німці бомбардують Лондон, Портсмут, Ліверпуль та ін.

30. Гітлер заявляє, що «Англії вже не допоможе ніщо й ніхто», а що до Америки він не має жадних претензій.

Л ю т и й 10. Англія розриває дипломатичні відносини з Румунією.

Б е р е з е н ь 1. Болгарія присгає до держав осі.

13. Англійці б'ють з літаків Берлін, Гамбург та Бремен.

25. Югославія приєднується до держав осі.

К в і т е н ь 4. Через Угорщину, Румунію та Болгарію німецько військо йде на Югославію.

15. Гітлер і Муссоліні проголошують «незалежну Хорватську державу».

17. Югославське військо капітулює.

27. Німці вступають в Атени.

Т р а в е н ь 10. Права рука Гітлера, Рудольф Гесс прилітає до Англії.

20. Німецькі парашутисти займають острів Кріт.

Ч е р в е н ь 22. Німеччина розпочинає війну проти Советського Союзу. Разом з німцями йдуть на СССР Фінляндія та Румунія. Італія проголошує війну СССР.

27. Угорщина проголошує війну Советському Союзові.

30. Німці у Львові.

Л и п е н ь 7. Німці та румуни вступають у Чернівці.

17. Німецьке військо доходить до Смоленська.

С е р п е н ь 14. Совети залишають Кривий Ріг. Румуни облягають Одесу.

17. Німці займають Миколаїв.

23. Німці займають Дніпропетровське.

25. Советське та бритійське війська окупують Іран.

В е ресень 8. Німецьке військо оточує Ленінград.

17. Німці вдираються до Криму.

19. Німецьке військо в Києві та Полтаві.

24. Німці на передмістях Ленінграду.

Ж о в т е н ь 3. Гітлер повідомляє по радіо, що «Росія зламана і вже більше не стане на ноги».

16. Румуни займають Одесу.

24. Німці здобувають Харків.

Л и с т о п а д 19. Початок другого англійського наступу в Лібії.

22. Німці здобувають Ростів-над-Доном.

29. Совети відбивають Ростів.

Г р у д е н ь 7. Японці несподівано нападають на Перл Гарбор на Гаваях.

8. США проголошують війну Японії.

11. Німеччина й Італія проголошують війну США.

25. Гонг Конг піддається японцям.

1942 рік

С і ч е н ь 2. Японці займають Манілю.

11. Японське військо входить до Індонезії.

14. На Атлантичному океані коло узбережжя США появляються ворожі підводні човни.

19. Японці вдираються до Бірми.

20. Советська армія відбиває Можайськ і ряд інших міст.

21. Роммель наступає в Лібії.

27. Американське військо прибуває до Ірландії та Австралії.

31. Японці займають усю Малайю.

Л ю т и й 14. Японці на Суматрі.

15. Японці здобувають Сінгапур.

26. Тимошенко відбиває німців коло Харкова.

27. Флота альянтів зазнає поразки на Явайському морі.

Б е 'р е з е н ь 9. Японці висідають на Яві.

13. Японці висідають на Соломонових островах.

К в і т е н ь 16. Початок посиленого бомбардування німецьких міст з повітря.

17. Американці кидають бомби на Токіо, Йокагаму та ін.

Т р а в е н ь 6. Японці здобувають Коррегідор.

8. Японська флота зазнає поразки від американців на Коралевім морі.

26. Німці просуваються до Сталінграду та до кавказьких нафтових теренів.

31. Тисяча англійських літаків атакує Кельн.

Ч е р в е н ь 25. Роммель входить до Єгипту.

Л и п е н ь 2. По 245 днях облоги німці займають Севастопіль.

4. Американці вперше беруть участь в налєті на Німеччину.

27. Советське військо залишає Ростів.

С е р п е н ь 7. Американські моряки висідають на півдні Соломонового архіпелагу.

12. Черчіл прибуває до Москви.

19. Військо альянтів пробує щастя в Дьєпі.

22. Бразілія оголошує війну державам осі.

24. Починається змагання за Сталінград..

В е р е с е н ь 26. Японці відступають на Новій Гвінеї.
Ж о в т е н ь 30. Після жорстоких боїв японці залишають Соломонові острови.

Л и с т о п а д 2. Роммель починає відступати.

8. Німці загарбують решту Франції, крім Тульону.
19. Совети починають наступати коло Ржева та Сталінграду.
27. Французи нищать свою флоту в Тульоні.
30. Поразка японської флоти коло Соломонових островів.

Г р у д е н ь 16. Совети починають наступ на Вороніжчині.

1943 рік

С і ч е н ь 1. Совети завдають німцям поразки коло Сталінграду, захоплюючи в полон 167.000 вояків і старшин.

11. Совети займають П'ятигорське, Ессентуки, Кисловодське.
17. Військо Монтгомері переходить у наступ в Африці.
22. Англійці здобувають Тріполі в Лібії.
26. Нарада Рузвелта з Черчілом в Африці.

Л ю т и й 1. Американці наступають в Тунісі.

5. Совети займають Ізюм, Старий Оскіл та Батайське.
8. Німці залишають Курськ. Ідуть бої на вулицях Ростова.
11. Совети в Краснодарі.
15. Перші зудари українських повстанців з німцями на Поліссі й Волині.
15. Рештки французької флоти прибувають до Нью-Йорку.
16. Совети відбивають Харків.
20. Німці залишають Костянтиноград та Павлоград.

Б е р е з е н ь 12. Совети відбирають у німців В'язьму.

16. Советське військо вибивається з Харкова.
19. Німці займають Білгород. Американці займають Ель-Готар.

К в і т е н ь 1. Роммель відступає в Лібії. Совети наступають на Кавказі.

15. Український повстанський рух набирає стихійної сили.

Т р а в е н ь 13. Кінець походу в Тунісі. 100.000 німців попадає в полон до альянтів.

14. Німці кидаються на Ленінград.
18. «Розв'язано» Комінтерн в Москві.

Ч е р в е н ь 11. Італійський острів Пантellerія після повітряного нападу капітулює.

Л и п е н ь 10. Альянти входять на Сіцилію.

12. Перший протинімецький виступ УПА в Галичині.
15. Німецький наступ під Орлом та Білгородом заломлюється.

18. Альянти підходять до Палермо.

23. Ворохобня в Італії. Муссоліні ув'язнено. Маршал Бадоліо на чолі нового уряду.

31. Німці вдираються до північної Італії.

С е р п е н ь 4. Совети вдираються до Орла; різня на вулицях міста.

5. Військо Монтгомері забирає Катанію. Совети здобувають Білгород.
16. Альянти займають Мессіну. 167.000 німців попадає в полон на Сіцилії.

23. Совети вдираються до Харкова.

28. Вмирає болгарський цар Борис. 1.000 англійських літаків бомбардують Нюрнберг.

31. Совети в Таганрозі.

В е р е с е н ь 2. Сталін дає дозвіл «відновити» синод та обрати патріярха.

8. Італія капітулює. Советська армія займає Сталіно.
11. Совети вступають в Маріупіль.
15. Військо генерала Кларка висідає в Салерно, в Італії.
23. Альянти висідають на Корсіці.
29. Тяжкі бої над Дніпром.

Ж о в т е н ь 2. Німці залишають Неаполь.

14. Бадоліо оголошує війну німцям.
25. Совети в Дніпропетровську.
28. Непорозуміння в Німеччині між нацистами і військовою командою в зв'язку з втратами над Дніпром і в Криму.

Л и с т о п а д 1. Совети здобувають Перекоп. Підпільна конференція в Карпатах поневолених народів Східної Європи й Азії.

4. Японці на Рабаулі втратили 26 кораблів і 108 літаків.
7. Совети вдираються в Київ.
10. Черчіл остерігає, що німці ще можуть повітряні напади і що може вони й справді мати нову зброю, як повідомляв про це Геббельс.
12. Німці палять Керч.
14. Німці залишають Житомир. Американці бомбардують Бремен. На Тихому океані потоплено 15 японських кораблів.
15. Американці б'ють з літаків Софію, столицю Болгарії.
17. Німці вибивають англійців з острова Лероса, в Греції.
23. 1.500 англійських літаків бомбардують Берлін.

Г р у д е н ь 1. Конференція в Теграні між Рузвелтом, Черчілом і Сталіним.

3. Американці бомбардують Берлін. Еспанська «Синя дивізія» повертається до Єспанії з советського фронту.
5. Рейд УПА по Правобережжю України.
10. Бенеш прибуває до Москви.
14. Німців вибито з Черкас.

1944 рік

С і ч е с и ь 6. Німці залишають Бердичів.

9. У Кіровоград ввійшли совети.
12. Американці починають наступ на Монте-Кассіно.
26. Арґентіна розриває дипломатичні відносини з Німеччиною.

Л ю т и й 1. Советське військо досягає кордонів Естонії.

2. Молотов урочисто обіцяє, що советські республіки матимут власне військо і самостійно провадитимуть закордонну політику.
3. Німці залишають Рівне і Луцьк.
4. Совети оточують в Україні 10 німецьких дивізій. Гречуха висловлюється про «визволення» українців по той бік лінії Керзона. Американці б'ють бомбами Німеччину. Бенеш в Лондоні говорить про велике значення Української Советської Республіки в справі об'єднання всіх слов'ян.
10. Альянти відбивають німецький наступ коло Риму.
22. Совети в Кривому Розі.

Б е р е з е н ь 1. Псков відібрано від німців.

6. Совети досягають Збруча. Створення Української Головної Визвольної Ради.

7. Американці бомбардують Рим. Американське військо наступає в Бірмі.
17. Німці залишають Дубно. Советське військо досягає Дністра.
20. Совети в Винниці. Американці бомбардують Німеччину. Совети вступають до Басарабії. Японці переходят в наступ в Індії.
22. Советське військо досягає Прута. Німці займають Румунію та Болгарію.
24. Німці залишають Чортків і Заліщики.
25. Совети займають Прокурів, Деражню, Гусятин, Бучач, Борщів, Будзанів.
27. Совети в Кам'янці Подільському.
28. Німці залишають Миколаїв.
29. Совети здобувають Коломию.
30. Німців вибивають з Чернівців.

К в і т е н ь 4. Американці бомбардують Букарешт.

9. Совети досягають границь Карпатської України.
10. Німців та румунів вибито з Одеси.
13. Совети здобувають Евпаторію, Теодосію та Сімферополь.
14. Американці завдають японцям поразки на Курільських островах
16. Совети вдираються в Тернопіль.
18. У Києві ховають маршала СССР, генерала Ватутіна, що згинув в бою з вояками УПА.
24. Альянти починають великий наступ в Новій Гвінеї.

Т р а в е н ь 9. Совети здобувають Севастополь.

18. Німці залишають Монте-Кассіно.
25. Об'єднання двох альянтських фронтів в Італії.
30. Японці наступають в Північному Китаї.

Ч е р в е н ь 4. Американське військо займає Рим.

6. Американці, канадійці, французи та англійці висідають у Франції.
19. В Карелії совети проривають лінію Маннергайма.
21. Совети займають Виборг.

Л и п е н ь 2. Американці б'ються з німцями на вулицях Шербургу.

30. США розривають дипломатичні взаємини з Фінляндією.

Л и п е н ь 2. Совети здобувають Менськ та Полоцьк.

18. Американці досягають річки Арно в Італії.
19. Совети на границі Польщі. Американці займають місто Ліворно.
20. Бомба вибухає коло Гітлера, але він залишається живий.
21. Рузвелт номінований на четвертий термін. Американці висідають на острові Гвам.
24. Новий польський уряд перебирає на себе адміністрацію в Польщі. Советське військо займає Люблін та Седльце.
27. Совети займають Львів, Бурштин, Тисменицю, Надвірну, Делятин.
29. Совети займають Перемишль і Ярослав. УПА вступає в нову дію під советською окупацією.
30. Альянти наступають в Нормандії.

С е р п е н ь 3. Американці посугаються на Бретань. Совети досягають границь Східної Прусії і берегів Балтики.

7. Совети відбирають від німців Стрий. Велика перемога альянтів у Бретані.
8. Совети здобувають Дрогобич, Борислав і Самбір.
13. У Східній Прусії німці палять свої міста і села.
15. Американці, англійці та французи вдираються до південної Франції. Де Голь видає заклик до загального повстання.

18. По всій Франції вибуває повстання проти німців.
21. Американські стежі в передмістях Парижу.
23. Канадійці женуть німців у Нормандії. Німців вибито з Фльоренції. Повстанці звільняють від німців Париж і Марсель.
25. Румунія переходить на бік альянтів.
27. Альянти вступають до Парижу. Совети досягають Дунаю.
31. Совети займають Констанцу, Плоешті і наближаються до границь Болгарії. Альянти наближаються до Белгії.

В е р е с е н ь 1. На Словаччині повстання проти німців.

5. Визволено Брюссель, столицю Бельгії. Фінляндія зриває зносини з Німеччиною.
6. Американці — на території Німеччини. Англійці — в Голландії.
8. Американці наступають на лінію Зігфріда. Совети переходятять Дунай до Югославії. Болгарія оголошує війну Німеччині.
11. Альянти вибивають німців з Арденських лісів у Бельгії.
12. Рузвелт і Черчіл на параді в Квебеку. Альянти визволяють Люксембург.
13. Американці захоплюють частину лінії Мажіно.
16. На Тихому океані знищено 433 японські літаки і 43 кораблі.
17. Порозуміння між Польщею, Сов. Україною та Сов. Бідоруссією про «обмін» населення.
18. Совети вступають до Софії. Китайське військо об'єднується з американським.
20. Канадійці здобувають Бульонь. Підписано перемир'я з Фінляндією.
21. Альянти переходятять Райн. Англійці вступають до Ріміні в Італії.
27. Англійці висідають в Албанії. Японці наступають в Китаї.

Ж о в т е н ь 4. Фіни женуть німців з Фінляндії. Німці забираються з Греції.

7. У Вашингтоні повідомлено, що американські втрати за час війни становлять 417.085 людей. Маршал Тіто приїздить до Москви.
8. Американці розбивають лінію Зігфріда.
9. Черчіл та Іден прибувають на параду до Москви.
11. Гітлер та Геббелльс закликають німців до витривалості.
13. Бої на вулицях Риги та Мемеля. Американці здобувають Аахен.
14. Сов. військо разом з повстанцями Тіта вдирається до Београду.
15. Грецькі повстанці визволяють Атени.
17. На Угорщині росте повстанський рух. Совети вступають до Чехословаччини.
20. Американці висідають на Філіппінах. Гітлер мобілізує німців до останнього опору.
23. Совети досягають норвезького кордону.
24. США, СССР і Великобританія визнають уряд де Голя.
25. Совети займають Хуст. Завзята боротьба в Сх. Прусії.

Л и с т о п а д 1. Дипломатичний конфлікт між СССР і Іраном.

3. Англійці вступають до македонського порту Солунь. 2.000 альянтських літаків бамбардують Німеччину.
6. Большевики на вулицях Будапешту.
7. Рузвелта знову обрано на президента США, Трумена — на заступника.

Г р у д е н ь 3. Революція в Греції, спричинена групою ЕЛАС.

16. Німці починають протиаступ на західному фронті.

1945 рік

Січень 3. Альянти починають велику офензиву.

14. Советська зимова офензива в Польщі.

19. Совети входять у Krakів і Лодзь. Японці захоплюють залізницю Ганков-Кантон.

Лютій 1. Німці відступають за Одру. Остання оборона перед Берліном.

5. Американці здобувають столицю Філіппінів Манілю.

Березень 6. Совети кидаються на Берлін. Німці залишають Штеттін і Данциг.

7. Альянти вступають в Кельн.

10. Американці доходять до Інци. Совети проломлюють німецькі лінії. Шість альянтських армій ідути на Берлін.

28. Німецькі армії розгромлені на всьому західному фронті. 3.000 альянтських танків пробиваються через позиції німців.

31. Аргентина оголошує війну Німеччині.

Квітень 3. Альянти на передмістях Бремену. Совети входять в Братиславу.

5. СССР розриває пакт невтралності з Японією. Айзенговер здобуває Карлсруе і Кассель.

10. Совети займають Відень.

12. Помер президент Рузвелт. Президентом стає Гаррі Трумен.

20. Англійці підходять до Гамбургу. Альянти здобувають Ляйпциг.

24. Альянтські війська з'єднуються над Ельбою. Берлін оточений з усіх боків.

25. Конференція в Сан Франціско.

26. Муссоліні замордовано. Англійці в Бремені.

27. Альянтські й советські війська з'єднуються

28. Американці входять до Австрії.

30. Останні бої за Берлін. Місто в руїнах.

Травень 4. Англійці займають столицю Бірми Рангун.

5. Німеччина капітулює.

7. Німецька армія в Норвегії здається.

26. Летючі фортеці два дні бомбардують Токіо.

Червень 10. Австралійці висідають у Борнео. Американці займають острів Окінава.

Липень 5. Філіппіни очищені від японського війська.

Серпень 4. Альянти нищать з літаків японську залізничну систему.

6. Перша атомова бомба нищить місто Гірошіма.

9. СССР оголошує війну Японії. Друга атомова бомба нищить японське місто Нагасакі.

10. Японський уряд пропонує замирення.

11. Альянти відповідають на японську умову замирення: здача буде прийнята, якщо мікадо згодиться на умови Великих Чотирьох.

14. Японія здається безумовно.

ЗЕМЛЯ В ЧИСЛАХ

Земля, одна з плянет нашої сонячної системи — це куля, сплощена на бігунах.

Головні виміри Землі такі:

Рівниковий поперечник	.	.	.	.	.	.	12.756.776 м.
Бігуновий поперечник	.	.	.	.	.	.	12.713.822 м.
Рівниковий промінь	.	.	.	.	.	.	6.378.388 м.
Бігуновий промінь	.	.	.	.	.	.	6.356.911 м.
Обвід рівника	.	.	.	.	.	.	40.076.600 м.
Обвід південника	.	.	.	.	.	.	40.009.150 м.
Поверхня Землі	.	.	.	.	.	.	510.082.000 км ² .
Об'єм Землі	.	.	.	.	.	.	1.082.841.300.000 км ³ .
Середня густина	.	.	.	.	.	.	5.52
Вага Землі	.	.	.	.	.	.	6 квадрильйонів кг.
Температура для центра Землі приймається коло	.	.	.	.	.	.	3000 — 4000° С
Середня віддаль Землі від Сонця	.	.	.	.	.	.	149.5 млн. км.
Середня віддаль Землі від Місяця	.	.	.	.	.	.	384.400 км.

А Т М О С Ф Е Р А

Землю оточує повітряна поволока, т. зв. атмосфера, що сягає до висоти понад 400 км. і складається з кількох верств:

1) тропосфера — сягає над бігунами до висоти 10 км., а над рівником — 17 км. У ній відбуваються зміни погоди і постають хмари та вітри.

2) стратосфера — сягає приблизно до висоти 80 км; вона спокійна і бідна на кисень.

3) гідросфера — складається з водню та інших легких газів, як неон, сенон і ін.

4) йоносфера — в якій виступають явища полярного світла і бачимо метеори.

СУХОДІЛ І ВОДИ

Площа Землі виносить 510.082.000 км², з чого:

суходіл — 149,7 млн. км², тобто 29,2%,

водяний простір — 360,3 млн. км², тобто 70,8%.

a) СУХОДОЛИ:

Частини світу	Поверхня у млн. км ² .	%/о суходолу	%/о цілої пов. Землі	Висота в метрах	Най- більша
Європа	10.1	6.7	2.0	300	4810
Азія	44.0	29.7	8.6	950	8882
Африка	30.0	19.9	5.9	650	6010
Півн. Америка	24.4	16.2	4.8	700	6240
Півд. Америка	18.3	12.0	3.6	600	7010
Австралія з Океанією	8.9	6.0	1.8	400	5000
Антарктида	14.0	9.5	2.7	2000	4600

b) ВОДИ:

Океани	Поверхня у млн. км ² .	%/о водного простору	%/о цілої пов. Землі	Глибина в метрах	Най- більша
Тихий	180,0	49,8	35,3	4282	10793
Атлантійський	105,3	29,5	20,6	3926	9560
Індійський	75,0	20,7	14,7	3963	7000
Північний Льодовий	14,4	—	—	—	8526

НАЙВИЩІ ГОРІ СВІТУ:

	Висота в метрах
Еверест (Азія)	8.880
Аконкагуа (Півд. Америка)	7.010
Мавнт Мек Кінлі (Півн. Амер.)	6.230
Кіліманджаро (Африка)	6.010
Ельбрус (Кавказ)	5.630
Карстенез (Австралія)	5.010
Мон-Блян (Європа)	4.810

НАЙВИЩІ ГОРИ УКРАЇНИ:

Карпати Західні — Гарлух	2.834 м
Карпати Східні — Говерля	2.058 м

НАЙБІЛЬШІ ОСТРОВИ:

Гренландія	2.170.000 км ²
Нова Гвінея	785.000 »
Борнео	736.000 »
Мадагаскар	616.000 »
Беффінсленд	611.000 »
Суматра	422.000 »
Японія	381.250 »
Великобританія	244.000 »
Нова Зеландія	228.000 »

НАЙБІЛЬШІ МОРЯ:

		Найб. глибина
Середземне	2.968.000 км ² .	4.400 м
Південне Китайське	2.150.000 »	5.250 »
Чорне	421.540 »	2.618 »
Балтійське	400.000 »	460 »

НАЙБІЛЬШІ ОЗЕРА:

Каспійське	438.000 км ² .
Горішнє	81.000 »
Вікторія	68.800 »
Аральське	64.500 »
Гуронське	61.600 »
Мічіген	58.000 »
Байкал	33.000 »

НАЙДОВШІ РІКИ СВІТУ:

Міссісії-Міссурі	6.970 км
Ніл	6.397 »
Амазонка	5.300 »
Об	5.300 »
Єнісей	5.200 »
Янг-Тсе-Кіянг	5.100 »
Ріо-де-ла-Плята	4.700 »
Лена	4.600 »
Амур	4.480 »
Міссісії	4.210 »
Конго	4.200 »
Нігер	4.160 »
Гоанго	4.100 »
Св. Лаврентія	3.800 »
Меклензі	3.780 »

НАЙДОВШІ РІКИ ЕВРОПИ:

Волга	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3.500	км.
Дунай	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2.860	"
Дніпро	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2.285	"
Дін	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.860	"
Півн. Двіна	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.780	"
Дністер	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.372	"
Райи	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1.320	"

ЛЮДНІСТЬ:

Сіх людей на Землі є 2.192.000.000. З того числа припадає на континенти:

		в мільйонах	на 1 км ²
Європа	.	533	53
Азія	.	1.205	28
Африка	.	163	5
Північна Америка	.	186	7
Південна Америка	.	95	5
Австралія і Океанія	.	11	1
Антарктида	.	0.0007	—

НАЙБІЛЬШІ МІСТА СВІТУ:

Нью-Йорк	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	11,450	млн. мешканців
Лондон	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	8,600	"
Токіо	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	6,460	"
Чікаго	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	5,200	"
Париж	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4,550	"
Берлін	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4,400	"
Москва	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4,350	"
Шангай	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3,760	"
Буенос-Айрес	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3,500	"
Ленінград	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3,450	"
Осака	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3,100	"
Філадельфія	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,980	"
Відвнъ	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1,800	"

НАЙБІЛЬШІ МІСТА УКРАЇНИ:

(дані з перед війни 1941 року)

Київ	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	850	тис. жит.
Харків	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	835	"
Одеса	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	600	"
Січеслав	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	500	"
Запоріжжя	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	360	"
Львів	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	350	"

МІРИ

МІРИ ДОВЖИНИ

Метр (м.) — 10 дециметрів (дцм.) або 100 сантиметрів (см.), або 1000 міліметрів (мм.).

Кілометр (км.) — 1000 м.

Миля — 7 км. 586 м. 11 см.

Географічна миля — 7 км. 420 м.

Морська миля — 1 км. 852 м.

Лікоть — 60 см.

Цаль (дюйм) — 2,4 см.

Аршин — 27 цалів, або 16 вершків, або 71 см.

Сажень — 2 м. 13 см.

Сажень галицький — 1 м. 89 см.

Верства — 500 сажнів, або 1 км. 66 м.

Ярд англійський — 3 англійські стопи, або 36 цалів, або 0,914 м.

Англійська миля — 1760 ярдів, або 1609 м.

МІРИ ПОВЕРХНІ

Квадратовий метр (m^2) — 100 дцм ^{2} , або 10.000 см ^{2} , або мільйон мм ^{2} .

Ар (а) — 100 м ^{2} .

Гектар (га) — 100 а, або 10.000 м ^{2} .

Морг — 57 а 54 м ^{2} 64 дцм ^{2} = 57.546 а.

Десятина — 109,25 а.

Волока — 30 моргів, або 16 га, або 79, 61 а.

Акр англійський — 4.840 квадратових ярдів, або 40,5 а.

МІРИ ОБСЯГУ

Кубічний метр (m^3) — 1000 дцм ^{3} , або 1.000.000 см ^{3} , або 1.000.000.000 мм ^{3} .

Літр (л) — 10 декалітрів (дкл), або 100 центилітрів (цл), або 4 кватирки.

Гектолітр (гл) — 100 л.

Корець (4 чвертки) — 1 гл. 6 л.

Чвертка (8 гарців) — 30 л. 9 дл.

Гарнець (4 кварти) — 3 л. 8 дкл. 9 цл.

Кварта — 9 дкл. 6 цл.

Бушель (америк. міра збіжжя) — 36,5 л.

Гальон (америк. міра рідин) — 4,5 л.

АДРЕСИ УКРАЇНСЬКИХ ДОПОМОГОВИХ КОМИТЕТИВ і РЕДАКЦІЙ ГАЗЕТ

1. Український Допомоговий Комітет при Аргентинському Червоному Хресті:
Comite Ucranino de ayuda a las victimas de guerra
Calle Victoria 676
of No Buenos Aires, Argentina.
2. Association of Ukrainians in Gt. Britain
49 Linden Gardens, Notting Hill Gate
London W2,
England
3. Ukrainian Relief Committee in Great Britain
188 Chootham Hill Road
Manchester 8
England.
4. Zentralstelle der Ukrainischen Hilfsaktion
(13b) Augsburg
Judenberg 8/11
Bayern, Germany.
5. Mr. A. J. Jaremovich
Cnd. R. I. Mission PW/DP Division No 66
H. Q. C. C. G. (B.E.) B. A. O. R.
(21a) Lemgo
Germany.
6. Visitator der gr. — kath. Kirche in Deutschland
(13b) München ~ Pasing
Planeggerstr. 22 Germany.
7. Metropolit der Ukrainischen
Orthodoxischen Kirche
Polikarp Sikorskyj
(20a) Gronau (Hannover) Germany.
8. Бюро розшуків в англійській окупаційній зоні:
Central Ukrainian Inquire Bureau
253 DP Assembly Centre 800 Control Unit B. A. O. R. (via Gt. Britain)
9. Українсько-Канадійський Допомоговий Фонд:
The Ukrainian Canadian Relief P. O. Box 2136
Winnipeg, Man. Canada.

10. Ukrainian Canadian Committee
701 Molntyre Building
Winnipeg, Man. Canada.
11. Українсько - Американський Допомоговий Комітет:
Ukrainian American Relief Committee,
874 North Franklin Street, Philadelphia 23, Pa. U. S. A.
12. Ukrainian Congress Committee of American
Box 721, Church Street Annex.
New York 8, N. Y. U. S. A.
13. Miss Halyna Zekan
P. O. Box 216 / Station D.
New York 3, N. Y. U. S. A.
14. Українське Центральне Допомогове Бюро в Лондоні:
Central Ukrainian Relief Bureau
218 Sussex Gardens
Paddington, London W 2. England.
15. Український Допомоговий Комітет в Бразилії:
Comite Ucranino de Auxilio as Víctimas da Guerra
Rua Martin Afonso No 381
Curitiba, Parana, Brasil.
16. Українська Служба Суспільної Опіки у Франції:
Service Social Ukrainien
186, Bould, St. Germain,
Paris 6, France.
17. «Ukrainec u Franciji»
13, rue Taine
Paris 13, France.
18. Український Допомоговий Комітет в Бельгії:
Comite Ukrainien de Secours
24 Ave. Livingstone,
Bruxelles, Belgium.
19. Український Допомоговий Комітет в Італії:
Comitato Ucraino
d'Assistenza Passeg. del Gianicolo 7
Roma 129 Italia.
20. Comite Central de la Croix-Rouge
Ukrainienne a l'étranger
Geneve
Place Grand-Mosel I.
Suisse.

21. Ukrainian Relief Committee in Switzerland
Case Rive 290
Geneva
Switzerland
22. Ukrainian Relief Committee in Egypt
c/o Mr. Peter Gribowsky
Alexandria, Rue Eleusis 39
Ibrahimia, Egypt.
23. Ukrainian Relief Committee in Turkey
c/o Sotnik Mikola Zabbelo
Beyoglu Posta Kutusu 2224
Istanbul
Turkey.
24. Ukrainian Relief Committee in Denmark
c/o Mr. Josef Hvozdecki
D. R. K. Skotsborg — Sobad
Sjælland
Denmark
25. Газета «Час»:
~~«Time»~~
(13a) Fürth
Maystrasse 13, Germany.
26. Газета «Українська Трибуна»:
~~«Ukrainian Tribune»~~
(13b) München, Ramersdorf
Fürichstrasse 85/71 Germany.
27. Газета «Наше Життя»:
~~«Our Life» — Ukrainian Newspaper~~
(13b) Augsburg, Postamt 2,
Postfach, Germany.
28. Газета «Українські Вісті»:
Redaktion «Ukrainski Wisti»
(13b) Neu Ulm
Ludwigstrasse 10, Germany.
29. Relief Society for Poles
34 Bolgrave Square
London SW 1,
England.
30. United Ukrainian American Relief
Committee Inc.,
Post Office Box 1661
Philadelphia 5, Pa.
U. S. A.

КООПЕРАТИВНЕ ВИДАВНИЦТВО
«ЗАГРАВА»

Досі з'явилися з друку:

Образи, листівки, друксорти.

1.	Ісус Христос — багатокол. — 297×420	12,00
	Божа Мати — багатокол. — 297×420	12,00
2.	Ісус Христос — однолол. — 210×297	1,50
	Божа Мати — однокол. — 210×297	1,50
	Св. Отець Миколай — однокол. — 210×297	1,50
	Св. Покрова — однокол. — 210×297	1,50
3.	Ісус Христос — однокол. — 74×105	0,10
	Божа Мати — однокол. — 74×105	0,10
	Св. Отець Миколай — однокол. — 74×105	0,10
	Св. Покрова — однокол. — 74×105	0,10
4.	Різдво (сім родів) — 105×148	0,30
5.	Нотовий папір — 297×420	0,30
6.	Метричні виписи — гр.-кат. і правосл. — 210×297	0,30
7.	Свідоцтво про шлюб — гр.-кат. і правосл. — 210×297	0,30
8.	Свідоцтво для народних шкіл — двомовне	0,50
9.	Свідоцтво про закінчення (нар. шк.) — двомовне	0,50
10.	Свідоцтво для гімназії — трьохмовне	1,00
11.	Свідоцтво матуральне — трьохмовне	1,50

Книжкові видання.

1.	Улян Карпенко — Рахунки I кл. — 80 ст.	5,00
2.	— Рахунки II кл. — 96 ст.	6,00
3.	— Рахунки III кл. — 100 ст.	6,00
4.	— Рахунки IV кл. 148 ст.	10,00
5.	Є. Ю. Пеленський — Українська читанка II кл. — 160 ст.	12,00
6.	» » — Українська читанка III кл. — 174 ст.	12,00
7.	» » — Українська читанка IV кл. — 152 ст.	12,00
8.	Українські народні казки — зб. I.	1,00
9.	Українські народні казки — зб. II.	1,00
10.	Українські народні казки — зб. III.	1,00
11.	Сільвія Нікорович — Чародійне намисто	2,00
12.	Божа наука — катихизм для гр.-кат. — 188 ст.	15,00
13.	Молитовник УАПЦ — 127 ст.	8,00
14.	Вписовий лист до апост. молитви — 14 ст.	0,50
15.	Молитва св. Єфрема зі Сірина	0,50
16.	Василь Стефаник — Вибрані новелі — 64 ст.	3,00

Замовлення слати на адресу:

**Genossenschaftlicher Verlag
 «SAHRAWA»**

(21 a) Blomberg (Lippe) Neuetorstrasse 50.

З М И С Т

	стор.
З новим роком!	3
Історія календаря	4
Календаріюм	8
Церковна пасхалія	32
Національні свята і пам'ятні дні	33
Історія України в найкоротшому огляді	36
Хронологія другої світової війни	47
Земля в числах	55
Адреси Українських Допомігових Комітетів і редакцій газет	60

